

Snažne obitelji i obiteljska snaga

Hrkać, Iris

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:485794>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-01**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET U RIJECI

Iris Hrkać
SNAŽNE OBITELJI I OBITELJSKA SNAGA
DIPLOMSKI RAD

Rijeka, 2022.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET U RIJECI
ODSJEK ZA PEDAGOGIJU

Iris Hrkać

0115058591

SNAŽNE OBITELJI I OBITELJSKA SNAGA
DIPLOMSKI RAD

Diplomski sveučilišni studij Pedagogije i Hrvatskog jezika i književnosti

Mentor:

prof.dr.sc. Jasminka Zloković

Rijeka, 2022.

UNIVERSITY OF RIJEKA
FACULTY OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF EDUCATION

Iris Hrkać

STRONG FAMILIES AND FAMILY STRENGTH
MASTER THESIS

Mentor:

PhD Jasminka Zloković

Rijeka, 2022.

IZJAVA O AUTORSTVU DIPLOMSKOG RADA

Ovime potvrđujem da sam osobno napisala rad pod naslovom: *Snažne obitelji i obiteljska snaga* te da sam njegoa autorica.

Svi dijelovi rada, nalazi i ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima (mrežnim izvorima, literaturi i drugom) u radu su jasno označeni kao takvi te adekvatno navedene u popisu literature.

Ime i prezime studentice: Iris Hrkać

Datum:

Vlastoručni potpis: _____

Sažetak

Obitelj je jedna od najstarijih institucija društva. Iako struktura obitelji može varirati, njen značaj za svakog člana obitelji ostaje od neprocjenjive važnosti. Većina istraživanja o obiteljima kroz povijest prvenstveno se fokusirala na probleme ili slabosti obitelji, a manje se obitelj proučavala kroz obiteljske prednosti i snage. Snage obitelji skup su odnosa i ponašanja koji podupiru i štite obitelji i članove obitelji, koji održavaju obitelji tijekom razdoblja promjena i nevolja i koji podržavaju dobrobit i razvoj pojedinaca unutar obitelji, a istovremeno održavaju koheziju obitelji u cjelini.

Istraživanje je provedeno na uzorku od 210 ispitanika, a ciljana skupina bili su roditelji čiji je prosjek godina 42,66. Podaci za istraživanje prikupljali su se anketnim upitnikom kojemu su sudionici istraživanja mogli pristupiti mrežnim putem, budući da se istraživanje provodilo u vrijeme pandemije. Upitnikom se ispitalo mišljenje sudionika o snazi njihove obitelji, o karakteristikama snažnih obitelji prisutnih u obiteljima sudionika istraživanja, mišljenja o mogućim utjecajima na slabije obiteljsko funkcioniranje, o načinima suočavanja s problemima u obitelji te mišljenja o obitelji i obiteljskim funkcioniranjima općenito. Rezultati su pokazali kako većina ispitanika smatra da posjeduju brojne karakteristike snažnih obitelji te da se u njihovim obiteljima znaju suočavati s problemima i stresorima. Ovo je optimističan podatak, ali s obzirom na dosadašnju neistraženost problema, naročito na nacionalnoj razini, realno je očekivati nova, opsežnija istraživanja.

Ključne riječi: obiteljska snaga, funkcioniranje obitelji, obiteljsko zajedništvo

Abstract

The family is one of the oldest institutions of society. Although the structure of the family may vary, its significance for each family member remains invaluable. Most research on families throughout history has primarily focused on family problems or weaknesses, and less family has been studied through family strengths and strengths. Family strengths are the set of relationships and behaviors that support and protect families and family members, that sustain families during periods of change and adversity, and that support the well-being and development of individuals within the family while maintaining family cohesion as a whole.

The research was conducted on a sample of 210 respondents, and the target group were parents whose average age was 42.66. The data for the research was collected by means of a survey questionnaire that the research participants could access online, since the research was conducted during the pandemic. The questionnaire asked the opinion of the participants about the strength of their family, about the characteristics of strong families present in the families of the research participants, attitudes about possible influences on weaker family functioning, about ways of dealing with problems in the family, and attitudes about the family and family functioning in general. The results showed that the majority of respondents believe that they possess numerous characteristics of strong families and that their families know how to deal with problems and stressors. This is optimistic data, but given the lack of research on the problem so far, especially at the national level, it is realistic to expect new, more extensive research.

Keywords: family strength, family functioning, family togetherness

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Obitelj kao sustav	2
3. Obiteljska otpornost – različita definiranja	5
4. Snažne obitelji	9
5. Prikaz dosadašnjih istraživanja snažnih obitelji	16
6. Metodologija istraživanja	18
6.1. Istraživačko pitanje, ciljevi i zadatci istraživanja	18
6.2. Istraživačke hipoteze	19
6.3. Instrumenti i metoda istraživanja	19
6.4. Uzorak istraživanja	22
6.5. Prikupljanje i obrada podataka	23
6.6. Etičke implikacije istraživanja	23
7. Rezultati istraživanja i rasprava	24
7.1. Mišljenja ispitanika o snazi svoje obitelji	26
7.2. Mišljenja o prisutnosti pojedinih obiteljskih karakteristika	30
7.3. Mišljenja o utjecajima na slabije obiteljsko funkcioniranje	33
7.4. Mišljenja o obiteljskom suočavanju s problemima	39
7.5. Mišljenja o obitelji i obiteljskom funkcioniranju	42
7.6. Otvoreno pitanje i komentari ispitanika u svezi poimanja snažnih obitelji	47
8. Zaključak	49
Popis tablica	52
Popis grafikona	53
Literatura	54
Popis priloga	59
Prilog 1. Anketni upitnik za istraživanje „Snažne obitelji i obiteljska snaga“	60

1. Uvod

Obitelj je prva životna skupina kojoj pripadamo; ona je više od zbroja pojedinaca koji dijele jedinstven fizički i psihosocijalni prostor. Obitelj je prirodni socijalni sustav, koji ima svoju strukturu, funkcije, pravila, uloge, načine komuniciranja, načine suočavanja s problemima i njihovim rješavanjem.

Obitelj se mijenja kroz vrijeme, što je realno očekivati i u skladu s različitostima društvenih promjena. Međutim, proteklih desetljeća uočavaju se i vrlo ubrzane promjene u demografskom, socijalnom, ekonomskom smislu, strukturi obitelji, kulturnim normama i vrijednostima te u obiteljskom razvoju.

Navedene promjene u obiteljima donose različite posljedice. Kako bi se odupriela negativnim posljedicama (narušeni obiteljski odnosi, osamljivanje, smanjen broj djece, samstva, obiteljske nejednakosti i obiteljske nestabilnosti u porastu, delinkventno ponašanje, destruktivni stavovi i dr.), obitelj mora biti snažna i funkcionalna. Ovaj rad bavit će se istraživanjem nekih karakteristika funkcionalnih i snažnih obitelji te čimbenicima koji takve obitelji čine snažnima. Većina dosad provedenih istraživanja bavi se rizičnim obiteljima i rizicima pod čije utjecaje obitelji padaju i zašto im se ne mogu oduprijeti. Isto tako brojni autori navode kako je premali broj istraživanja proveden na temu jakih obitelji i onoga što obitelji čini jakim. Više takvih istraživanja mogla bi pomoći da se nađe odgovor na pitanje kako obitelj učiniti uspješnijom te svojim radom želim dati doprinos tome području.

2. Obitelj kao sustav

Prema Stevanoviću (2000) najveće životno zadovoljstvo čovjeku pruža život u obitelji, koje mu pruža osjećaje radosti, sreće, zadovoljstva i sigurnosti. Kroz povijest razvile su se mnogobrojne definicije obitelji. Juul (1995) definira obitelj kao najstariju ljudsku instituciju koja je pod neprestanim predmetom rasprava. Lietz (2006, 2007; prema Mirosavljević, Jeđud Borić i Koller-Trbović, 2016) obitelj je definirala kao bar dvoje ili više osoba koje su u odnosnoj interakciji koju oni opisuju obiteljskom. Zloković i Lukajić (2016) navode kako je obitelj prva i najvažnija socijalna sredina u kojoj dijete stječe prva znanja, vještine, sposobnosti, navike, te formira stavove prema sebi i okolini te ukazuje na važnost obitelji i kompleksnost obiteljskog funkcioniranja. Vrlo je teško dati jedinstvenu definiciju obitelji zbog različitih i brojnih tipova obitelji koje se pojavljuju u suvremenom društvu, ali i brojnih promjena u njezinoj strukturi (Mirosavljević, Jeđud Borić i Koller-Trbović, 2016). Prema Zloković, Belaić i Čekolj (2020) obitelj predstavlja primarno i realno očekivano okruženje za poticanje razvoja, postizanje zadovoljstva, prihvaćanja i intimnosti. Janković (2004) navodi da se obitelj razvija zajedno s ljudskim društvom te je obitelj osnova na kojoj je društvo nastalo. Obitelj je jedan kompleksan sustav, a svaka obitelj je sama po sebi jedinstvena. Zloković (2012) ističe kako je obitelj, kao specifična socijalna grupa, u središtu pozornosti različitih znanosti čiji su fokus razvoj i funkcije obitelji, obiteljski odnosi, odgoj djece, obiteljska budućnost te brojna druga pitanja koja su bitna za funkcioniranje obitelji. Thomas (2001, prema Klarin, 2006) navodi obiteljsku teoriju Kreppnera kojom se ističe važnost obitelji kao sustava. Ističu se dva procesa kojima se obilježava obitelj kako sustav, a to su: uvjetovanost razvoja pojedinca strukturom obitelji i utjecaj pojedinca na formiranje i funkcioniranje obitelji. Klarin (2006) smatra kako je za razumijevanje obiteljskog sustava potrebno govoriti o kohezivnosti i prilagodljivosti kao temeljnim osobinama. Kreppnerov model za bolje razumijevanje obiteljskih procesa čine tri glavne dimenzije:

1. Obiteljski razvojni zadaci
2. Internalni radni model
3. Različitost članova obitelji

Prema Klarin (2006) prvu dimenziju čine razvojni zadaci obitelji čiji je cilj stvaranje okruženja koje je zdravo. Druga dimenzija usmjerena je na mentalni okvir za razumijevanje obitelji koji se stječe interakcijama, a treća dimenzija obuhvaća svakog člana obitelji te raznolikost njihovih osobina.

Janković (2004) proučavanje obitelji dijeli na četiri povijesne faze. Prvu fazu obilježavaju tradicijska i religiozna vjerovanja, dok je druga obilježena istraživanjima i proučavanjem pisмениh izvora. Treća faza obuhvaća prvu polovicu 20. stoljeća u kojem se pojavljuje nova znanost u čijem je fokusu izravno istraživanje obiteljskih odnosa. U četvrtoj fazi, koja počinje poslije pedesetih godina prošlog stoljeća, dolazi do izgradnje cjelokupnog sustava znanstvenog pogleda na obitelj kroz stvaranje konceptualnih osnova ovog područja. Unatoč svim promijenjama, primarna funkcija obitelji ostala je nepromijenjena: odgoj djece, zadovoljavanje osnovnih potreba svakog člana obitelji, pružanje emocionalne podrške, socijalizaciju djece, uspostavljanje obiteljskih tradicija te razvijanje odgovornosti. Iako se struktura obitelji danas možda promijenila, značaj obitelji za njene članove ostaje isti. Najstariji i najotporniji dio društva, vjerojatno, je upravo obitelj (Ferić, 2002).

Razlikujemo mnogobrojne obiteljske funkcije, ali najčešće se kao osnovne funkcije obitelji izdvajaju sljedeće četiri funkcije: seksualni odnosi, reprodukcija, socijalizacija i emocionalna sigurnost obitelji (prema Rosić i Zloković, 2002). Svi članovi unutar obitelji su neovisni jedan o drugome, ali kako bi obitelj uspješno funkcionirala, važno je da njeni članovi funkcioniraju kao sustav. Upravo o tome ovisi kako će pojedina obitelj reagirati na vanjske utjecaje. Prema Zloković (2012) suvremeno društvo sve snažnije potiče potrebu za individualnom afirmacijom i isticanjem želja i potreba pojedinca, što kao posljedicu ima slabljenje interakcija u obitelji, odnosno slabljenje obiteljske kohezije.

Prema Štalekar (2010) na obitelj se gleda kao na živi sustav u stalnoj promjeni, ponašanje i reakcije jednog člana obitelji nastaju u složenom matriksu općeg obiteljskog sustava. Thomas (2001) ističe dva procesa koji obilježavaju obitelj kao sustav: uvjetovanost razvoja pojedinca strukturom obitelji i utjecaj pojedinca kao jedinice na formiranje i funkcioniranje obitelji. Ako se radi o zreloj obitelji u kojoj su jasno definirane uloge, granice, hijerarhijska struktura i dobro razvijeni regulatorni mehanizmi, obitelj može odigrati veoma važnu ulogu u pružanju potpore pojedincu u prevladavanju krizne ili stresne situacije (Brtvić, 2010). Prema Keresteš (2002) obitelj je složena i povezana cjelina koja je hijerarhijski organizirana, a čine ju manji podsustavi (bračni, roditeljski, braća i sestre). Ta cjelina je složena zbog složenih međusobnih odnosa članova obitelji koji su povezani i s brojnim socijalnim odnosima izvan obitelji. Zloković (2012) navodi kako je uspostava interakcije sa sustavima izvan obitelji ovisna o uspostavi odnosa unutar obitelji. Rotenberg (2001, prema Ljubetić, 2007) opisuje obitelj kao malu grupu ljudi koji su povezani i koji međusobno doprinose, ponašaju se odgovorno prema drugim članovima, a mogu biti povezani brakom, biološki ili usvajanjem.

Prema Ljubetić (2007) obitelj je otvoren sustav čiji su članovi u stalnoj međusobnoj interakciji, ali i u stalnoj interakciji s ostalim podsustavima. Razlikujemo četiri podsustava obitelji:

1. podsustav – bračni par
2. roditeljski podsustav
3. podsustav potomaka
4. podsustav roditelj dijete

Jurčević Lozančić (2016) navodi da obitelji posjeduju različite strategije i pravila kojima su određeni načini njihovih međusobnih interakcija. Ako nije uspostavljena ravnoteža obiteljskog sustava, u odnosima ili obiteljskim pravilima treba doći do promjene.

Brojni teoretičari pokušali su razviti obrasce funkcionalnih odnosno disfunkcionalnih obitelji. U funkcionalnoj obitelji prvenstveno je stabilan bračni odnos. U stabilnom braku nailazimo na predanost, ljubav, odanost, međuovisnost, uzajamnost i brižnost. Zreli su partneri sposobni očuvati jasne granice svojih individualnosti, što je preduvjet za empatiju i suosjećanje. Jasna su im razgraničenja bračnih i roditeljskih uloga, održavaju granice bračnog podsustava gradeći svoj prostor intimnosti i seksualnosti. Ostali obiteljski podsustavi također su uravnoteženi uz polupropusnost granica. Komunikacija je jasna, emocije se slobodno izražavaju, a nesporazumi se rješavaju dogovaranjem i kompromisima uz spremnost na promjene. U takvim obiteljima djeca se potiču na stupanj neovisnosti adekvatan dobi. Dobra ravnoteža obiteljske adaptabilnosti i kohezije povezana je s optimalnim funkcioniranjem i zdravim razvojem osobnosti (Štalekar, 2010).

3. Obiteljska otpornost – različita definiranja

Obiteljska otpornost se kroz povijest različito definirala. Henry, Sheffield Morris i Harrist (2015) opisuju obiteljsku otpornost kao važan pristup razumijevanju načina na koji obitelj kao sustav upravlja obiteljskim rizicima, zaštitom i ranjivošću što rezultira kratkotočnom i dugoročnom prilagodbom. Otpornost kao sposobnost obnavljanja obiteljskih odnosa nakon stresnog iskustva jedan je od važnijih potencijala za stvaranje emocionalne povezanosti između članova obitelji i za održavanje njene cjelovitosti (Berc, 2012). Walsh (1996) navodi kako koncept obiteljske otpornosti ima za fokus otpornost odnosa u obitelji kao funkcionalnoj jedinici. Navodi i kako nam perspektiva obiteljskog sustava omogućuje razumijevanje posredničkog utjecaja obiteljskih procesa u prevladavanju kriza ili produljenih teškoća. Kako se obitelj suočava s razornim iskustvom i upravlja njime, ublažava stres, učinkovito se reorganizira i kreće naprijed sa životom utjecat će na trenutnu i dugoročnu prilagodbu za sve članove obitelji i za obiteljsku jedinicu. McCubbin i McCubbin (1998, prema Hawley, 2013) otpornost obitelji definiraju kao obilježja, dimenzije i svojstva obitelji koje im pomažu biti otpornima u slučaju nevolje. Hawley i DeHaan (1996, prema Becvar, 2013) definiraju obiteljsku otpornost kao put koji obitelj slijedi prilikom prilagođavanja i napredovanja u suočavanju sa stresom, kako u sadašnjosti, tako i tijekom vremena. McCubbin i McCubbin (1996, prema Becvar, 2013) govore o obiteljskoj otpornosti kao pozitivnim obrascima ponašanja i funkcionalnim kompetencijama, koje pojedinci i obiteljska zajednica pokazuju u stresnim ili nepovoljnim okolnostima, koje otežavaju sposobnost obitelji da se oporavi. Mangham, McGarth, Reid i Stewart (1997, prema Doležal, 2006) ističu 5 komponenti obiteljske otpornosti: ljudski sustav, optimum zdravlja i funkcioniranja, rizik, zaštitni čimbenici i vrijeme. Ferić, Maurović i Žižak (2016b) navode kako je obiteljska otpornost koncept koji otvara prostor za osnaživanje obitelji u suočavanju sa životnim problemima na pozitivan način i uz zdravo funkcioniranje obitelji. To je jedna od različitih definicija koje navode u svome radu, a navodeći različite definicije zaključuju sljedeće: otpornost je proces koji započinje rizikom, facilitiran je pomoću zaštitnih čimbenika, a završava dobrim ishodom. Rizik, zaštitni čimbenici/mehanizmi i dobar ishod su ključne komponente otpornosti. Walsh (1996) navodi kako je iskrivljena perspektiva obiteljske patologije, koja je dugo dominirala kliničkim poljem, ponovno izbalansirana u prošlom desetljeću jer su istraživači i obiteljski terapeuti pomaknuli fokus na sustave koji se temelje na sposobnostima i snazi paradigme. Pristup otpornosti obitelji temelji se na pomicanju perspektive s promatranja obitelji kao oštećenih na promatranje obitelji s izazovom. Također, nastoji razumjeti kako obitelji mogu preživjeti i kako se mogu regenerirati

čak i kad se suoči s velikim izazovima. Prema Walsh (1996) koncept obiteljske otpornosti proširuje pristupe koji se temelje na snazi na sljedeće načine:

- Povezuje obiteljski proces s izazovom: procjenom funkcioniranja obitelji u društvenom kontekstu i kako odgovara različitim zahtjevima.
- Pristup otpornosti obitelji uključuje razvojni, a ne presječni pogled na obiteljske izazove, uzimajući u obzir kako se procesi relacijske otpornosti razlikuju s različitim fazama prilagodbe i tijekom životnog ciklusa.

U obiteljske snage najčešće se ubrajaju poštovanje, ljubav, pozitivna komunikacija, predanost, duhovna dobrobit, zajedničko vrijeme i sposobnost nošenja s nedaćama (DeFrain i Asay, 2007). Takvo shvaćanje obiteljske otpornosti često je i među onima koji obiteljsku otpornost shvaćaju kao sinonim za obiteljske snage i povezuju s tim obiteljski kapacitet za uspješno nošenje s krizama i izazovima. Ungar (2013) navodi kako je jedna od glavnih zamjerki takvom shvaćanju obiteljske otpornosti to što se u obzir ne uzima razina rizika kojem se obitelj izlaže. Prema Ungaru (2004, prema Maurović, Liebenberg i Ferić, 2020) i Van Bredi (2018, prema Maurović, Liebenberg i Ferić, 2020), i proces (otpornost kao put) i ishod (otporne obitelji) prisutni su u razumijevanju otpornosti. Ovi autori preporučuju da je nabolje da se termin "otpornost" koristi kao definicija procesa, a da "otpornost" bude rezervirana za definiciju ishoda. Van Breda (2018, prema Maurović, Liebenberg i Ferić, 2020) objašnjava kako je osoba ili društveni sustav otporan kad pokazuje dobre rezultate u suočavanju s izazovima i problemima, a s druge strane, otpornost osobe ili društvenog sustava su podržavajući odnosi i nada za budućnost. Dominantna shvaćanja otpornosti obitelji smatraju je procesom koji se sastoji od tri elementa (prema Maurović, Liebenberg i Ferić, 2020):

1. Uvjet rizika koji je neophodan za pokretanje procesa otpornosti
2. Zaštitni čimbenici/mehanizmi koji olakšavaju procese otpornosti
3. Dobar ishod/i unatoč/nakon izlaganja riziku.

Koncept otpornosti obitelji posebno je aktualan jer životne okolnosti postaju sve složenije i nepredvidljivije, pa se tako i obitelji sve češće suočavaju sa sve brojnijim izazovima. Prisutni su brojni koncepti obiteljske otpornosti, ali svima je zajedničko stajalište da na otpornost obitelji utječu razne krize i problemi koji utječu i na prilagodbu članova i njihovih odnosa.

Modeli obiteljske otpornosti

Froma Walsh razvila je model obiteljske otpornosti koji se najčešće koristi. Walsh (2006) smatra kako je individualna otpornost najbolje razumljiva kada se gleda u obiteljskom kontekstu te kontekstu šireg socijalnog okruženja, kao interakciju člana obitelji, obitelji kao cjeline te obiteljskog okruženja. Navodi i da procesi u obitelji često utječu i određuju putanju raznih kriznih događaja, a samim time stvara se utjecaj i na obitelj i njene članove. Sve obitelji imaju potencijal za razvijanje otpornosti, samo se trebaju usredotočiti na jačanje ključnih procesa unutar obitelji. Zaštitni čimbenici su ti koji obiteljima najviše pomažu u suočavanju sa stresom i rizičnim događajima. Walsh (2006) definira i poznati konceptualni okvir kojim se daje pojašnjenje kako se otpornost obitelji razvija putem tri bitna procesa:

1. izgradnja obiteljskog sustava vjerovanja
2. stvaranje modela obiteljske organizacije
3. stvaranje komunikacijskih procesa u obitelji

Obiteljski sustav vjerovanja daje nam objašnjenje o načinima obiteljskih pogleda ne krize. Obuhvaća tri područja: sposobnost pronalaženja smisla u kriznim situacijama, zadržavanje pozitivne perspektive te transcendentnost i duhovnost. Model obiteljske organizacije sačinjavaju unutarnja i vanjska pravila prema kojima obitelj funkcionira. Model obiteljske organizacije na obiteljsku otpornost utječe sljedećim elementima: fleksibilnost, povezanost te socijalni i ekonomski resursi. Komunikacija je vrlo važan segment uspješnog obiteljskog funkcioniranja. Uspješnim komunikacijskim procesima u obitelji stvaraju se preduvjeti za otpornost obitelji putem razmjene jasnih poruka, otvoreno izražavanje emocija te uzajamnu podršku u rješavanju problema.

Osim ovih, postoje još neki stariji modeli obiteljske otpornosti: ABCX model (Burr, 1973, prema Žulić, 2016) koji je usmjeren na proces suočavanja s krizom. Prema Ferić, Maurović i Žižak (2016) ABCX modelom nastojalo se objasniti kako interakcija izvora stresa, obiteljskih resursa i stresni događaj mogu dovesti do obiteljske krize. Izvori stresa koji dođu u interakciju s obiteljskim resursima i definiranim značenjem stresnog događaja u kombinaciji rezultiraju znatno narušenom obiteljskom ravnotežom te obiteljskom krizom. FAAR (The family adjustment and adaptation response) model koji se oslanja na snage i kompetencije obitelji (Meadows i sur., 2015). H. I. McCubbin i njegovi kolege razvili su The resiliency model of family adjustment and adaptation kako bi objasnili ponašanja obitelji koje su pod utjecajem stresa u uvjetima gdje središnju ulogu imaju obiteljski izvori snage i mehanizmi suočavanja

(Simon, Murphy & Smith, 2005). Prema ovom modelu, otpornost obitelji je spoj dva različita, ali povezana procesa u obitelji, a to su prilagođavanje i privikavanje. Proces prilagođavanja uključuje utjecaj zaštitnih čimbenika u osnaživanju obitelji kroz jačanje sposobnosti i napora obitelji da zadrži integritet i funkcioniranje te ispuni razvojne zadatke u trenucima kada je suočena s rizičnim čimbenicima. Proces privikavanja uključuje utjecaj čimbenika oporavka u promoviranju sposobnosti obitelji da spremno dočeka krizne situacije te da se u njima što bolje snađe (Ferić, Maurović i Žižak, 2016). Model Family Strengths Path također se usmjerava na rizične i zaštitne čimbenike u obitelji (Žulić, 2016).

Modeli otpornosti međusobno su se nadopunjavali i nastali su kao odgovor jedni na druge. Svi ti modeli su preventivno orijentirani i fokusiraju se na identificiranje ključnih obiteljskih procesa koje obitelji mogu koristiti u suočavanju i nošenju s visoko rizičnim situacijama i prevenirati razvoj problema (Meadows i sur., 2015).

4. Snažne obitelji

Svaka obitelj ima svoje jake i slabije strane koje je važno detektirati kako bi se obiteljima pomoglo da osnaže svoje kapacitete za uspješno rješavanje problemske situacije. Pri tome je važno imati na umu kako važnost pojedinih zaštitnih čimbenika ovisi o vrsti rizika. Rizik je element zbog kojeg se pretpostavlja da obitelj neće postići pozitivan ishod. Prilikom procjene rizika potrebno je obuhvatiti što veći broj rizika kojima je obitelj izložena, uzeti u obzir trajanje rizika te razvojnu fazu pojedinca. Walsh (2006) je utvrdila da uspješnost obitelji da prevlada stresnu situaciju i da se prilagodi na nove okolnosti ovisi o tome na koji način se obitelj uspješno nosi s otežavajućim okolnostima, štiti od djelovanja stresa, funkcionalno organizira te uspijeva nastaviti svakodnevni život tijekom trajanja stresne situacije. DeFrain i Assay (2007) ističu kako snažne obitelji nisu imune na stres i krizne situacije, ali nisu toliko sklone takvim situacijama kao što su slabije obitelji. Najbolje što obitelj može učiniti je suočiti se s izazovom što učinkovitije, minimizirajući štetu i pokušavajući naći mogućnost za rast.

Walsh (2006) definirala je poznati konceptualni okvir kojim objašnjava kako obiteljska otpornost nastaje kroz tri bitna procesa: izgradnju obiteljskog sustava vjerovanja, stvaranje modela obiteljske organizacije i stvaranje komunikacijskih procesa u obitelji. Prema Walsh (2006) obiteljski sustav vjerovanja može se podijeliti u tri područja - sposobnost pronalaženja smisla u nedaćama (percepcija problemske situacije), zadržavanje pozitivne perspektive (stvaranje pozitivnog stava) te transcendentnost i duhovnost (traženje smisla, veće vrijednosti). DeFrain i Assay (2007) navode kako se koncept duhovnosti odnosi na poveznost jednih s drugima i svime što nam je najbitnije u životu. Smatraju kako duhovna uvjerenja pomažu u razvoju osjećaja ljubavi, suosjećanja te osjećaja za dijeljenje kod svakog pojedinca.

Dobar ishod na razini obitelji može se operacionalizirati kao obiteljska prilagodba na promjene s kojima se obitelj suočava i koje mogu uzrokovati izazovne situacije za obitelj. Ta prilagodba predstavlja proces vraćanja ravnoteže između različitih rizika (npr. nezaposlenost roditelja, financijska ovisnost o partneru, obiteljski konflikti, narušena obiteljska dinamika, nedostatna ili neadekvatna obiteljska komunikacija, neslaganje u odgoju, međugeneracijski sukobi vrijednosti i dr.) koji se stavljaju pred obitelji i sposobnosti obitelji da se nosi s tim rizicima te kroz kompetentnost obitelji za ispunjavanje funkcija obitelji. Dobar ishod očituje se u kontinuiranoj sposobnosti obitelji da promovira razvoj članova obitelji i spremnosti za održavanje obiteljske cjelovitosti kako bi obitelj mogla odgovoriti na zadatke različitih životnih ciklusa u kojima se nađe. Zaštitni čimbenici imaju važnu ulogu u poticanju procesa otpornosti, oni zaustavljaju ili preveniraju očekivani nepovoljan ishod (Ferić, Maurović, Žižak, 2016).

Berc (2012) ističe kako će uspješnost obitelji da prevlada stresnu situaciju i da se prilagodi na nove okolnosti ovisiti o tome na koji način se obitelj: a) uspješno nosi s otežavajućim okolnostima; b) štiti od djelovanja stresa; c) funkcionalno organizira; d) uspijeva nastaviti svakodnevni život tijekom trajanja stresne situacije. Shriner (1999; prema Ferić, 2002) navodi karakteristike snažne obitelji, a one su: predanost, poštovanje, komunikacija, vrijeme, duhovna dobrobit te strategije nošenja sa životnim situacijama. DeFrain (1999) navodi kvalitete snažnih obitelji: povezanost članova obitelji, pozitivna komunikacija, duhovnost, zahvalnost i naklonost, zajedničko provođenje vremena te sposobnost nošenja sa stresom i krizom. DeFrain i Assay (2007) ističu kako nijedan popis kvaliteta jakih obitelji ne bi bio potpun bez pozitivne komunikacije. Komunikacija ne dovodi uvijek do slaganja, čak ni u jakim obiteljima. Članovi obitelji imaju razlike i sukobe, ali govore izravno i iskreno o njima bez okrivljavanja ili osuđivanja jedni drugih. Pokušavaju riješiti svoje nesuglasice, ali ponekad na kraju pristanu da se ne slažu.

Arshat (2013) snagu obitelji opisuje kao različite obrasce ponašanja u odnosima, obrasce za intrapersonalne i interpersonalne vještine i kompetencije te psihološke i socijalne karakteristike. Navodi kako se time stvara pozitivan obiteljski identitet, potiče se interakcija među članovima obitelji koja je zadovoljavajuća i ispunjavajuća, razvija se obiteljski potencijal sustavno, ali i individualno kod svakog člana, razvijaju se mogućnosti obitelji za uspješno suočavanje s krizama i stresorima te se razvijaju obiteljske sposobnosti pružanja podrške.

Karakteristike i modeli snažnih obitelji

Temeljem različitih pretpostavki o tome što snažna obitelj čini, istraživači su sastavili popise strukturnih i bihevioralnih karakteristika koje sadrže snažne obitelji. Unatoč određenim razlikama u disciplini i perspektivi, uočene su određene zajedničke osnovne dimenzije snažne obitelji. John DeFrain i Nick Stinnet (1986) proveli su istraživanje nad 3000 obitelji koje su se okarakterizirale kao snažne. Temeljem tog istraživanja istaklo se šest karakteristika za koje se smatra da najviše doprinose snazi i sreći jedne obitelji. To su:

- predanost obitelji
- zajedničko provođenje vremena
- poštovanje
- komunikacija
- duhovna ispunjenost

- nošenje s kriznim situacijama

Krysan, Moore i Zill (1990) navode sljedeće konstrukte koji su često međusobno povezani, a sačinjavaju snažne obitelji:

- komunikacija
- poticanje pojedinaca
- izražavanje zahvalnosti
- posvećenost obitelji
- religijsko/duhovno usmjerenje
- društvena povezanost
- sposobnost prilagodbe
- jasne uloge
- zajedničko vrijeme

Jedna od najčešće spominjanih karakteristika snažnih obitelji je prisutnost učinkovitih komunikacijskih obrazaca. Različiti istraživači karakteriziraju komunikaciju jakih obitelji kao jasnu, otvorenu i čistu. Članovi snažnih obitelji često međusobno razgovaraju te to čine iskreno i otvoreno (Epstein, 1983; Lewis, 1979; Stinnett i DeFrain, 1986).

Otto (1962) započinje s istraživanjem snažnih obitelji te je identificirao neke tipične karakteristike takvih obitelji. To su: zajednička vjera, vjerske i moralne vrijednosti, ljubav, obzirnost i razumijevanje te tajeđnički rad i igra. Neki drugi istraživači opisali su sljedećih šest faktora povezanih sa snažnim obiteljima: uvažavanje, zajedničko provođenje vremena, predanost, dobra komunikacija, visoka vjerska orijentacija i sposobnost pozitivnog suočavanja s kriznim situacijama (Brigman, Schons i Stinnett, 1986; Casas, Stinnett, Williams, DeFrain i Lee, 1984). Trivette i sur. (1990) navode kako su snažne obitelji rezultat prisutnosti i interakcije svih ovih kvaliteta.

Prema Krysan, Moore i Zill (1990) poticanje pojedinih članova obuhvaća niz afektivnih dimenzija povezanih s međusobnom potporom, priznavanjem i poštovanjem. Snažne obitelji njeguju osjećaj pripadnosti obiteljskoj jedinici, ali njeguju i razvoj individualnih snaga i interesa. Članovi obitelji uživaju u vlastitom obiteljskom okviru koji im pruža određenu strukturu, ali ne djeluje ograničavajuće.

Prema Stinnettu (1986) posvećenost obitelji je dvosmjerna. Njena dvosmjernost očituje se u tome da je svaki član obitelji cijenjen i podržan, a s druge strane članovi obitelji predani su

svojoj obitelji. Članovi obitelji djeluju kao tim te kada vanjski pritisci prijete obitelji, članovi snažnih obitelji poduzimaju sve što je potrebno kako bi se sačuvala obiteljska dobrobit. Zloković, Belaić i Čekolj (2020) navode kako tijekom velikih životnih kriza, pripadnost obitelji kao i njezina podrška često igraju ključnu ulogu u preživljavanju.

Schumm (1986) uvažvanje, kao jednu od značajnih karakteristika snažnih obitelj, opisuje kao pružanje visoke razine ohrabrenja među članovima obitelji te obavljanje stvari koje su pozitivne iz perspektive drugih članova obitelji. Beavers (1977) naveo je kako je osjećaj oduševljenja djetetom i iskazivanje istoga važno za djetetov uspješan razvoj.

Religiozna ili duhovna orijentacija također je jedna od važnih karakteristika koju brojni istraživači povezuju sa snažnim obiteljima. Primjerice, Beavers (1977) primjećuje kako većina studija ističe neki aspekt religioznosti ili duhovnosti kao sastavnicu jakih obitelji.

Što se obiteljske sposobnosti na prilagodbu stresnim i potencijalno štetnim događajima tiče, Beavers (1977) navodi kako su snažne obitelji one koje imaju sposobnost apsorpiranja stresa i suočavanja s njim. Krysan, Moore i Zill (1990) ističu kako brojni istraživači primjećuju da sposobnost prilagodbe ovisi o nizu drugih karakteristika koje su zajedničke snažnim obiteljima (npr. učinkovita komunikacija, afektivna uključenost, vanjsi resursi i dr.). Osim toga, navode i kako su društvena povezanost i jasna definicija uloga dvije karakteristike koje su usko povezane s karakteristikom prilagodljivosti.

Prema Krysan, Moore i Zill (1990) snažne obitelji nisu izolirane, već su povezane sa širim društvom. Kao jedan od učinaka društvene povezanosti navodi se dostupnost vanjskih resursa, koji se smatraju važnima za učinkovito suočavanje obitelji. Krysan, Moore i Zill (1990) također navode da se društvena povezanost može mjeriti u smislu dostupnosti vanjskih resursa kao što su prijatelji, šira obitelj, susjedi te sudjelovanjem u organizacijama zajednice.

Za jasnu definiciju uloga Krysan, Moore i Zill (1990) smatraju kako uz uspostavljenu jasnu, ali ipak fleksibilnu strukturu, članovi obitelji postaju svjesni svojih odgovornosti prema obitelji. U suočavanju s krizama i problemima, članovi obitelji znaju koja je njihova uloga. Epstein (1983) smatra da se kod jasne definicije uloga usredotočuje na to je li obitelj uspostavila obrasce ponašanja za rješavanje niza obiteljskih funkcija. Osim toga, navodi kako procjena dimenzije uloga uključuje razmatranje jesu li zadaci jasno i pravedno dodijeljeni članovima obitelji te izvršavaju li članovi obitelji svoje zadatke odgovorno.

Prema DeFrain i Asay (2007) tijekom protekla tri desetljeća istraživači predvođeni Johnom DeFrainom i Nickom Stinettom proučavali su obitelji iz perspektive utemeljene na prednostima. Sličnosti koje se mogu uvidjeti u raznim istraživanjima kojima je obitelj u središtu ukazuju na skup kvaliteta koje opisuju karakteristike jakih obitelji. Osobine koje se identificiraju u tim istraživanjima prikazane su u Tablici 1.

Tablica 1. Karakteristike snažnih obitelji prema DeFrain i Asay (2007)

<p>Zahvalnost i naklonost</p> <p>Briga jednih za druge</p> <p>Prijateljstvo</p> <p>Poštivanje individualnosti</p> <p>Zaigranost</p> <p>Humor</p>	<p>Predanost</p> <p>Povjerenje</p> <p>Poštenje</p> <p>Pouzdanost</p> <p>Vjernost</p> <p>Dijeljenje</p>
<p>Pozitivna komunikacija</p> <p>Davanje komplimenata</p> <p>Dijeljenje osjećaja</p> <p>Izbjegavanje krivnje</p> <p>Pristajanje kompromis</p> <p>Slaganje u neslaganju</p>	<p>Ugodno zajedničko vrijeme</p> <p>Kvalitetno vrijeme u velikoj količini</p> <p>Za dobre stvari treba vremena</p> <p>Uživanje u međusobnom društvu</p> <p>Jednostavna dobra vremena</p> <p>Dijeljenje zabavnih trenutaka</p>
<p>Duhovno blagostanje</p> <p>Nada</p> <p>Vjera</p> <p>suosjećanje</p> <p>Zajedničke etičke vrijednosti</p> <p>Jedinstvo s čovječanstvom</p>	<p>Sposobnost učinkovitog upravljanja stresom i krizom</p> <p>Prilagodljivost</p> <p>Gledanje kriza kao izazova i prilika</p> <p>Zajednički rast kroz krize</p> <p>Otvorenost promjenama</p> <p>Otpornost</p>

Prema DeFrainu i Assay (2007) snažne obitelji posjeduju sposobnost da se učinkovito nose sa stresom. Navode kako su takve obitelji vrlo kreativne u sprječavanju nevolja prije nego se one dogode. Također, znaju kako preoblikovati krizu u pozitivnijem svjetlu koje se može kontrolirati, a ako same ne mogu riješiti probleme, ne ustručavaju se tražiti pomoć.

DeFrain i Assay (2007) navode kako članovi jakih obitelji jasno daju do znanja jedni drugima, ali i onima izvan obitelji, da je njihov međusobni život od najveće važnosti. Budući da se tako osjećaju, paze da posao ili drugi prioriteti ne oduzmu previše vremena od interakcije s obitelji. Međutim, predanost grupi ne znači da članovi obitelji guše jedni druge. Smatraju

kako je ključno da su članovi obitelji svjesni pozitivnih emocija koje drugi osjećaju. DeFrain i Assay (2007) smatraju kako je jedan od važnijih razloga zbog kojeg je obitelj sretna to što zajedno rade stvari koje su ugodne za sve uključene. Snažne obitelji provode kvalitetno vrijeme u velikim količinama, jer ako želimo da nešto bude kvalitetno, u to je potrebno uložiti trud i vrijeme.

Prema DeFrainu i Assay (2007) komunikacija u snažnim obiteljima ima nekoliko važnih aspekata. Prije svega, članovi jakih obitelji su izuzetno dobri slušatelji. Članovi obitelji u jakim obiteljima također su vješti u postavljanju pitanja i ne pokušavaju jedni drugima čitati misli. Humor je važan dio zdravog obiteljskog funkcioniranja te što je obitelj jača, vjerojatnije je da će koristiti humor za zadržati pozitivan pogled na život, za zabavu, za smanjenje napetosti, za izražavanje topline, za opuštanje drugih, za olakšavanje razgovora, za smanjenje tjeskobe i za pomoć u suočavanju s teškim situacije.

DeFrain (1999) navodi dva najučestalija modela snažnih obitelji: model obiteljskog cirkumpleksa i model obiteljskih snaga. Prema Olsonu (2000) model obiteljskog cirkumpleksa ili obiteljska mapa konceptualni je okvir snažnih obitelji kojeg su razvili Olson i njegovi suradnici. Taj model usredotočen je na tri važne dimenzije obitelji:

1. kohezija – osjećaj za zajedništvo ili bliskost u obitelji
2. fleksibilnost – sposobnost mijenjanja s promjenom ivotnih okolnosti
3. komunikacija – dimenzija koja pomaže obiteljima povećati njihov osjećaj bliskosti i uspješno rješavati probleme.

Dimenzije kohezije i fleksibilnosti u obitelji središnje su dimenzije obitelji te se pomoću njih opisuje funkcioniranje obitelji kao sustava. Dimenzija komunikacija služi kako bi dala svoj doprinos promjeni na prve dvije dimenzije obiteljskog funkcioniranja (Merkaš, 2012). Iako je važna, prema Olsonu (2000) komunikacija nije svimoguća. Važno je raditi na poboljšanju komunikacijskih vještina kako bi došlo do promjena na dimenzijama kohezije i fleksibilnosti, ali samo rad na komunikacijskim vještinama nije dovoljan.

Ovaj model upućuje na razliku između disfunkcionalnih i funkcionalnih obitelji. Merkaš (2012) ističe kako je to model koji može prikazati promjene koje se događaju tijekom životnog ciklusa obitelji. Model klasificira obitelji kao one koje dobro funkcioniraju, dok druge loše funkcioniraju. Kako bi obitelj zdravo funkcionirala potrebno je uravnotežiti razine kohezije i fleksibilnosti, dok se neravnoteža navedenih dimenzija dovodi u vezu s problematičnim obiteljskim funkcioniranjem (Svetozarević, 2012).

Prema Stinnettu i DeFrainu (1986) model obiteljskih snaga uključuje šest generalnih kvaliteta snažnih obitelji:

1. predanost
2. uvažavanje i naklonost
3. pozitivna komunikacija
4. zajedničko vrijeme
5. duhovno blagostanje
6. sposobnost nošenja sa stresom i krizama

Iako su se ova dva modela razvila neovisno jedan o drugome, zapravo su vrlo slični. Prema DeFrainu (1999) Olsonova dimenzija kohezije povezana je sa Stinnettovom i DeFrainovim dimenzijama predanosti, uvažavanja i privrženosti te zajedničkog vremena. Olsonova dimenzija fleksibilnosti povezana je s DeFrainovim i Stinnettovim dimenzijama sposobnosti nošenja sa stresom i krizama te duhovnog blagostanja. Olsonova komunikacijska dimenzija povezana je s tim da se ti osjećaji komuniciraju neizravno. Ključno je da su članovi obitelji svjesni pozitivnih emocija koje drugi osjećaju.

5. Prikaz dosadašnjih istraživanja snažnih obitelji

Pregledom dostupne literature uočeno je kako je vrlo mali broj istraživanja posvećen snažnim obiteljima. Većina radova bavi se obiteljima koje ne funkcioniraju i uzrocima njihova nefunkcioniranja, dok je puno manji broj radova posvećen funkcionalnim, snažnim obiteljima te čimbenicima koji ih čine takvima.

U pregledu 43 istraživanja koja su se bavila obiteljskom otpornosti, Benzies i Mychasiuk (2008, 2009 prema Ferić, Maurović i Žižak, 2016) identificirali su 24 individualna zaštitna čimbenika te zaštitne čimbenike u obitelji ili zajednici koji doprinose otpornosti obitelji. Kao individualne zaštitne čimbenike izdvojili su unutrašnji lokus kontrole, sposobnost prepoznavanja i kontrole emocija, postojanje sustava vjerovanja (religijskog ili nekog drugog), samoučinkovitost, učinkovite strategije nošenja sa stresom, višu razinu obrazovanja ili vještina, dobro mentalno i fizičko zdravlje, lak temperament i ženski spol. Pod obiteljske čimbenike svrstali su strukturu obitelji (manje naprema većim obiteljima, jednoroditeljske obitelji naprema obitelji s oba roditelja, mlađe majke naprema starijim majkama), stabilnost partnerskog odnosa i dobra komunikacija, obiteljska povezanost, podržavajuće interakcije dijete-roditelj, osiguravanje kognitivno stimulirajućeg okruženja u domu od strane roditelja, vanjska mreža podrške, prilike za među generacijsko učenje, stabilni i dostatni prihodi i stanovanje u prikladnom prostoru. Za čimbenike u zajednici navode uključenost u zajednicu, prihvaćanje od strane vršnjaka, druge važne osobe u zajednici, sigurno susjedstvo te pristup dobrim obrazovnim institucijama i dobrom zdravstvenoj zaštiti. Grupa psihologa iz Nuerenberga (Ajduković, 2001) metaanalizom relevantnih istraživanja zaključila je da su činitelji koji pospješuju razvoj otpornosti i time umanjuju rizik pojave poremećaja u ponašanju sljedeći: stabilan emocionalan odnos s barem jednim roditeljem ili drugom značajnom osobom; socijalna podrška unutar i izvan obitelji; emocionalno pozitivna, otvorena i podržavajuća klima u školi; dostupnost socijalnih modela koji potiču konstruktivno suočavanje; ravnoteža između zahtjeva za postignućem i socijalne odgovornosti; kognitivna kompetentnost; obilježja temperamenta koja pridonose djelotvornom suočavanju; doživljaj osobne djelotvornosti koji odgovara pozitivnom samopoimanju i samopouzdanju; aktivno suočavanje sa stresorima te osjećaj smisla, strukture i značenja tijekom osobnog razvoja. Dok neka istraživanja ispituju obitelji u svim socioekonomskim kategorijama, nalazi nisu uvijek suglasni. Godine 1999. Društvo je predstavilo rezultate Nacionalnog istraživanja američkih obitelji (Orthner, Jones-Sanpei i Williamson, 2003). Ovo izvješće pokazuje da, iako većina obitelji (bez obzira na prihode) nudi skrb i podršku svojoj djeci, djeca u obiteljima s nižim prihodima imaju više emocionalnih

problema i manje je vjerojatno da će biti uključena u školu od djece u obiteljima s višim prihodima. Simons i suradnici nalaze slične rezultate, pokazujući da će roditelji koji su pod velikim ekonomskim stresom vjerojatno biti minimalno uključeni u roditeljsku ulogu sve dok se dijete ozbiljno loše ponaša (White & Rogers, 2000, prema Orthner, Jones-Sanpei i Williamson, 2003). Peterson i Hawley (1998, prema Orthner, Jones-Sanpei i Williamson, 2003) također nalaze da su stresori povezani s ekonomskim blagostanjem i socijalnom potporom povezani s funkcioniranjem obitelji.

Zloković i Lukajić (2016) navode kako je analiza istraživanja o relevantnim aspektima funkcioniranja obitelji u svijetu i kod nas pokazala je da ispitivanje procjene adolescenata pružaju točne, vjerodostojne i pronicljive informacije o obitelji i da su adolescenti vrlo realni procjenjivači obiteljskog stanja. Također, ističu kako se u mnogim ispitivanjima nalazi kako uravnoteženi – izbalansirani sustavi imaju vrlo dobru komunikaciju u odnosu na neizbalansirane sustave. Ranija istraživanja bavila su se proučavanjem otpornosti samo na razini individue, a tek kasnije se počinje proučavati otpornost obitelji kao sustava (Benko, 2017). U istraživanju koje su u južnom Pacifiku proveli DeFrain, DeFrain i Leopard (1994) pronašli su obitelji s Fidžija koje su uživale u međusobnom društvu s ostalim članovima obitelji te su predstavljale izvrstan model za druge kulture. Te obitelji jasno su pokazivale važnost provođenja kvalitetnog zajedničkog vremena. Nisu imali poseban dnevni red o temama razgovora ili cilj koji treba postići u vremenu koje provode zajedno. Jednostavno su uživali u međusobnom društvu i demonstrirali su to svojom prisutnošću (DeFrain, DeFrain i Leopard 1994). DeFrain (1999) navodi kako je jedno od najinspirativnijih istraživanja koje je proveo njegov istraživački tim ono u kojem su se usredotočili na snažne obitelji u Sowetu, na jugu Afrike. Njegova kolegica Verna Weber provela je ondje dvije godine, fokusirajući se na 11 snažnih obitelji. Došla je do spoznaja o velikom stupnju kreativnosti tih obitelji u preživljavanju i napredovanju kao obitelj u vrlo siromašnom, pretrpanom i nasilnom okruženju. Kvalitete koje su demonstrirali kao snažne obitelji bile su nevjerojatno slične kvalitetama snažnih obitelji na koje je isti istraživački tim naišao na mnogim drugim mjestima diljem svijeta.

Dosadašnja istraživanja nesporno objašnjavaju pozitivnu korelaciju između duhovnosti i kvalitete života. Poston i Turnbull (2004) proveli su istraživanje na uzorku od 50 španjolskih obitelji u kojem su istraživali kvalitetu života i duhovnost, a dobiveni rezultati utvrdili su pozitivne korelacije navedenih konstrukata (Leutar i Leutar, 2017). DeFrain (1999) navodi kako je možda najkontroverzniji nalaz u istraživanju o jakim obiteljima važnost religije ili duhovnosti.

6. Metodologija istraživanja

Fokusiranje na obiteljsku snagu dovodi u ravnotežu razumijevanje načina na koji obitelji uspijevaju te se uspijevaju suočiti s inherentnim životnim poteškoćama. Koncentrirajući se samo na obiteljske probleme i neuspjeh obitelji, zanemarujemo činjenicu da je za uspjeh potreban pozitivan pristup u životu (DeFrain i Assay, 2007). Perspektiva obiteljskih snaga je pogled na svijet ili orijentacija prema životu i obitelji koja je pozitivna i optimistična, utemeljena na istraživanjima provedenim diljem svijeta. Ne zanemaruje obiteljske probleme, već ih vraća na njihovo pravo mjesto u životu: kao sredstva za testiranje naših kapaciteta kao obitelji i ponovno potvrđivanje naših veza jednih s drugima.

Prema DeFrain i Assay (2007) stvaranje pozitivnog okruženja za sve obitelji u najboljem je interesu svih te je na neki način odgovornost društva. Ovim istraživanjem želi se dati doprinos na području snažnih obitelji i obiteljskih snaga. Želi se istražiti na koje načine pojedinci doživljavaju svoje obitelji, za koje karakteristike smatraju da su važne u razvoju obiteljske snage te na koje se načine snažne obitelji suočavaju sa svakodnevnim nedaćama i izazovima s kojima se suočavaju.

6.1. Istraživačko pitanje, ciljevi i zadatci istraživanja

Glavni opći cilj ovog istraživanja je ispitati roditelje što podrazumijevaju pod pojmom snažna obitelj te za koje obiteljske karakteristike smatraju da najviše doprinose obiteljskoj snazi. Sudionike istraživanja se potiče da promišljaju o svojoj obitelji, karakteristikama koje njihova obitelj posjeduje, ali i o karakteristikama kojima teže i žele ih dostići. Iz glavnog općeg cilja proizlaze i sljedeći ciljevi istraživanja:

1. Dobiti uvid o mišljenju sudionika istraživanja o tome što je uopće snažna obitelj.
2. Ispitati mišljenja ispitanika o snazi i funkcioniranju svoje obitelji.
3. Ispitati mišljenje ispitanika o obiteljskim karakteristikama za koje smatraju da najviše doprinose obiteljskoj snazi.

Iz postavljenih ciljeva istraživanja proizlaze i zadatci istraživanja. Iz prvog cilja proizlaze sljedeći zadatci:

- ispitati kako ispitanici definiraju pojam snažna obitelj
- ispitati sudionike kako bi oni definirali nestabilnu, rizičnu obitelj
- ispitati mišljenje sudionika o obitelji i obiteljskom funkcioniranju

Iz drugog postavljenog cilja istraživanja proizlaze sljedeći zadatci istraživanja:

- ispitati sudionike smatraju li svoju obitelj snažnom obitelji
- ispitati mišljenje sudionika o karakteristikama za koje smatraju da doprinosi njihovoj obiteljskoj snazi ili nestabilnosti
- dobiti uvid u mišljenje ispitanika o karakteristikama njihove obitelji koje smatraju najvažnijima
- dobiti uvid o načinima pristupanja otklanjanja problema u obiteljima ispitanika

Zadatci istraživanja koji proizlaze iz trećeg postavljenog cilja istraživanja su:

- ispitati mišljenje sudionika o karakteristikama snažnih obitelji koje njihova obitelj posjeduje
- ispitati sudionike za koje obiteljske karakteristike smatraju da najviše doprinose obiteljskoj snazi
- ispitati sudionike za koje obiteljske karakteristike smatraju da najviše doprinose slabijem obiteljskom funkcioniranju

6.2. Istraživačke hipoteze

H₁: Sve obitelji su snažne obitelji.

H₂: Snažne obitelji razmišljaju o obiteljskim snagama kako bi se one razvijale.

H₃: Problemi i izazovi s kojima se suočavaju negativno utječu na snagu snažnih obitelji.

H₄: Svaka obitelj može postati snažnom obitelji.

6.3. Instrumenti i metoda istraživanja

Podaci za istraživanje prikupljali su se metodom anketiranja, a za potrebe toga izrađen je anketni upitnik. Anketni upitnik sadrži uvod, dio o općim podacima ispitanika te dijelovi u kojima se ispituju procjena snage obitelji ispitanika, mišljenja o prisutnosti pojedinih obiteljskih karakteristika, mišljenja o utjecajima na slabije obiteljsko funkcioniranje, mišljenja o obiteljskom suočavanju s problemima i mišljenja o obitelji i obiteljskom funkcioniranju (Prilog 1.).

U uvodnom dijelu ukratko je predstavljeno istraživanje. Sudionici istraživanja ovdje mogu saznati svrhu provođenja istraživanja te koji cilj se istraživanjem želi postići.

Općim dijelom prikupljaju se neki osnovni podaci o sudionicima kako bi se uzorak mogao što bolje opisati. U ovom dijelu sudionici su trebali navesti svoj spol, životnu dob, razinu obrazovanja, status zaposlenosti, bračni status, razinu obrazovanja i status zaposlenosti partnera, broj djece i njihov uzrast.

Nakon općeg dijela, anketni upitnik sadrži nekoliko pitanja kako bi se dobila percepcija o tome što je za ispitanike snažna obitelj te smatraju li svoju obitelj snažnom. Ispitanici su ovdje trebali dati odgovor na pitanja što je za njih snažna obitelj, smatraju li svoju obitelj snažnom te su trebali navesti pet glavnih karakteristika za koje smatraju da čine njihovu obitelj takvom kakva jest.

Sljedeća četiri dijela ((I) *Mišljenja o prisutnosti pojedinih obiteljskih karakteristika*, (II) *Mišljenja o utjecajimana slabije obiteljsko funkcioniranje*, (III) *Mišljenja o obiteljskom suočavanju s problemima*, (IV) *Mišljenja o obitelji i obiteljskom funkcioniranju*) sastoje od čestica kojima je pridružena ordinalna skala procjene od 5 stupnjeva. Zadatak ispitanika bio je da na toj skali procjene odrede u kojoj se mjeri pojedina čestica odnosi na njih i njihovu obitelj, pri čemu broj 1 označava da se čestica uopće ne odnosi na njih, a broj 5 je označava da se čestica u potpunosti odnosi na njih.

U dijelu upitnika (I) *Mišljenja o prisutnosti pojedinih obiteljskih karakterisika* ispitanicima je ponuđeno 18 obiteljskih karakteristika (*Međusobna zahvalnost i privrženost, Briga jednih o drugima, Međusobni prijateljski odnosi, Poštivanje individualnosti svakog člana obitelji, Međusobna podrška i poticanje, Humorističnost u međusobnim odnosima, Uzajamno povjerenje i poštovanje, Iskrenost, pouzdanost i vjernost, Uzajamno dijeljenje (mišljenja, problema, emocija, materijalnog...), Emocionalna i fizička briga jednih o drugima, Međusobno davanje komplimenata, Razgovor o životima i planovima pojedinih članova obitelji, Dijeljenje svih osjećaja, Empatičnost prema obitelji, Izbjegavanje optužbi i osjećaja krivice, Nalaženje kompromisa u stresnim i problemnim situacijama, Prihvatanje i uvažavanje međusobnih razlika u mišljenjima i stavovima, Uživanje u međusobnom društvu i često provođenje zajedničkog vremena (zajednički objedi, proslave, izleti, slobodni dani...)*), a oni su morali procijeniti u kojoj mjeri je svaka od tih karakteristika prisutna u njihovoj obitelji. Navedene karakteristike su određene pozitivne karakteristike kojima bi članovi svake obitelji trebali težiti i truditi se da te karakteristike budu prisutne unutar njihovih obitelji. Posljednja, 19. čestica, otvorenog je tipa gdje ispitanici mogu navesti još neku karakteristiku koju smatraju važnom, a nije obuhvaćena ovim upitnikom.

(II) *Mišljenja o utjecajima na slabije obiteljsko funkcioniranje* sadrži 20 čestica koje predstavljaju određene životne okolnosti koje bi mogle imati negativan utjecaj na obiteljsko funkcioniranje (*Siromaštvo ili nezaposlenost u obitelji, Gubitak posla, Promjene uloga unutar obitelji, Konflikti u obitelji, Rastava braka roditelja, Loša obiteljska komunikacija, Nesuglasje oko posljedica nepridržavanja obiteljskih pravila, Loše socijalne vještine, Intelektualne poteškoće člana obitelji, Izloženost stresu, Emocionalna nestabilnost roditelja, Nesuglasje oko odgoja djece, Neempatichnost člana obitelji, Ovisnosti nekog od članova obitelji (alkohol, droga, kocka i dr.), Egocentričnost člana obitelji, Neodgovornost članova obitelji jednih prema drugima, Neodgovornost prema samome sebi, Nasilje u obitelji, Bolest nekog od člana obitelji, Smrt člana obitelji*). Zadatak ispitanika je da na skali od 1 do 5 procijene u kojoj mjeri smatraju da pojedina okolnost može doprinijeti slabijem obiteljskom funkcioniranju. Kao i kod prethodnog dijela, i ovdje je posljednja čestica daje ispitanicima mogućnost da navedu još neku okolnost za koju smatraju da ima negativan utjecaj na obiteljsko funkcioniranje, a nije navedena u upitniku. U ovom dijelu upitnika postavljeno je i pitanje otvorenog tipa *Kako biste Vi opisali obitelj koju biste nazvali nestabilnom, slabom ili rizičnom?*. Ovdje se od ispitanika očekuje da daju neku svoju definiciju i karakteristike nestabilne, slabije funkcionalne obitelji.

(III) *Mišljenja o obiteljskom suočavanju s problemima* je dio koji sadrži 9 tvrdnji o različitim situacijama i načinima suočavanja s problemima (*Kod kuće se svaki član obitelji može „ispuhati“, a da se ostali ne uznemire., U našoj obitelji vjerujemo da imamo snage nositi se s teškoćama., Prilikom problema ne očajavamo, već se usmjeravamo na njihovo rješavanje., Ako jedan član obitelji ima problem, ostali se trude da mu pomognu., U kriznim situacijama pružamo pomoć i podršku jedni drugima., U slučaju nevolje, znamo da od rodbine ili prijatelja možemo tražiti pomoć., Problemi i teškoće s kojima se suočavamo ne utječu negativno na naše međusobne odnose., Problemi i teškoće s kojima se suočavamo povezuju nas i osnažuju kao obitelj., U kriznim i stresnim situacijama naša je obitelj sklona destruktivnosti te se nerijetko pojavi neki oblik agresivnosti i nasilja.*). Zadatak ispitanika bio je da procijene u kojoj se mjeri (1 – uopće se ne slažem, 5 – u potpunosti se slažem) pojedina tvrdnja odnosi na njih i njihove obitelji u navedenim situacijama.

U posljednjem dijelu upitnika, (IV) *Mišljenja o obitelji i obiteljskom funkcioniranju*, zadatak ispitanika je da na ordinalnoj ljestvici od 1 do 5 procijene u kojoj mjeri se slažu s navedenim tvrdnjama o obitelji i obiteljskom funkcioniranju. Ispitanicima je ponuđeno 27 tvrdnji (*Sve obitelji su snažne., Sve obitelji imaju potencijalne izazove na koje mogu učinkovito odgovoriti., Svakodnevni životni stresori i krize razvijaju i testiraju snagu obitelji., Nestabilni*

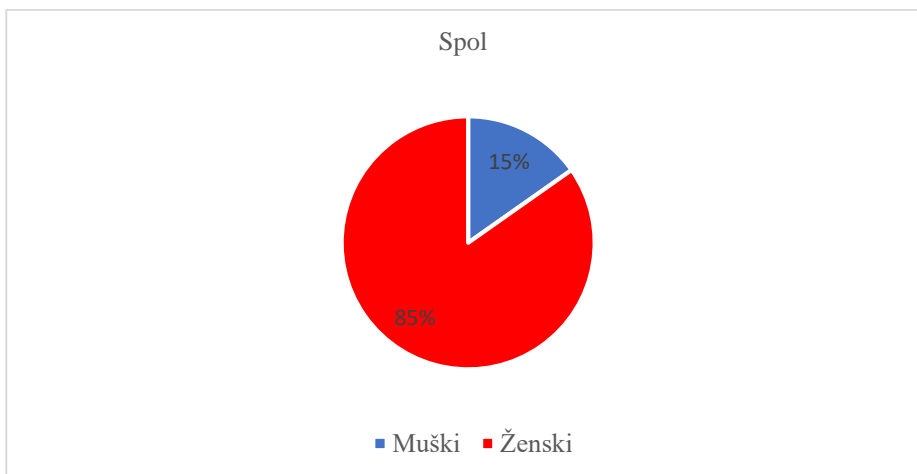
parovi niti s vremenom ne mogu stvoriti snažnu i sretnu obitelj., Snažne obitelji ne razmišljaju o svojim snagama, tako žive i funkcioniraju., Ako se traže samo problemi u obitelji, vidjet će se samo problemi., Ako se traži snaga u obitelji, naći će se snaga., Potrebno je pažljivo ispitati snage obitelji i raspravljati o tome kako ih članovi obitelji koriste., Struktura obitelji utječe na njenu funkcionalnost., Jednoroditeljske, udomiteljske, nuklearne i proširene obitelji ne mogu biti jednako snažne kao obitelji s dva biološka roditelja., Čvrsti brakovi središte su snažnih obitelji., Odnos parova važan je izvor snage u obiteljima s djecom., Roditelji trebaju pronaći načine da njeguju pozitivan međusobni odnos za dobrobit cijele obitelji., Važno je dnevno provođenje zajedničkog vremena., Snažne obitelji posjeduju toplinu i brigu, dobru komunikaciju i snažne veze s drugima izvan obitelji., Potrebno je poticati članove obitelji na izražavanje svojih osjećaja., U snažnim obiteljima djeca se osjećaju sigurno., Važno je djeci govoriti da ih volite i da ste ponosni na njih., Važno je znati kako pregovarati i ostvariti kompromis prilikom problema, tako da svatko dobije dio onoga što želi., Djeca uvijek moraju dobiti što žele., Bitno je obratiti pažnju na neverbalnu komunikaciju., Djeci koja odrastaju u jakim obiteljima bit će lakše stvoriti snažnu obitelj u budućnosti i suprotno., Briga o sebi važna je za podizanje snažne obitelji., Razina obrazovanja roditelja utječe na snagu cjelokupne obitelji., Težnja za boljom financijskom situacijom smanjuje kvalitetu života obitelji, zajedničku sreću i snagu međusobnih odnosa., Snažne obitelji su idealne obitelji., Snažna obitelj stalno je u procesu rasta i promjene.) Snažne obitelji ne razmišljaju o svojim snagama, tako žive i funkcioniraju.), a posljednju, ukoliko imaju neku za dodati, mogu dodati sami.

Na kraju upitnika ostavljen je prostor gdje sudionici mogu dodati ili istaknuti još neka obilježja snažnih obitelji koja smatraju važnim, a da nisu obuhvaćena upitnikom.

6.4. Uzorak istraživanja

Istraživanje je provedeno na slučajnom uzorku od 210 roditelja, od čega 178 ispitanika ženskog i 32 ispitanika muškog roda (Grafikon 1.). Prosječna dob ispitanika je 42,66 godina.

Grafikon 1. Prikaz ispitanika prema spolu.

6.5. Prikupljanje i obrada podataka

Prikupljanje podataka realiziralo se mrežnim putem u periodu od listopada do prosinca 2021. godine. Poziv za sudjelovanje u istraživanju dijelio se putem društvenih mreža. Uz poveznicu na anketni upitnik stajao je opis u kojem se nalazila zamolba roditeljima da sudjeluju u istraživanju, cilj te svrha istraživanja. Također, poveznica na anketni upitnik poslan je stručnim suradnicima pedagogima iz dvije škole (Osnovna škola Jurja Klovića Tribalj i Osnovna škola Zvonka Cara Crikvenica) uz zamolbu da prosljede upitnik roditeljima svojih učenika. Sadržaj elektroničke pošte sadržavao je zamolbu za pomoć u prikupljanju sudionika istraživanja, kratak opis cilja i svrhe istraživanja te poveznicu na anketni upitnik.

Podaci su se obrađivali metodama kvantitativne, ali za pojedina pitanja i kvalitativne analize. Za obrađivanje prikupljenih podataka korišten je programski paket IBM SPSS Statistics 21.0. Kod obrade i analize prikupljenih podataka koristile su se različite metode deskriptivne statistike, kao što su postotci, frekvencija, mjere centralne tendencije i varijabilnosti. Metoda bivarijantne statistike (t-test) koristila se za provjeru statističke značajnosti prosječnih rezultata.

6.6. Etičke implikacije istraživanja

Anketni upitnik ispunjavao se anonimno te sudionici istraživanja nigdje nisu navodili svoje privatne podatke prema kojima bi se mogao otkriti njihov identitet. Također, podaci prikupljeni za ovo istraživanje koriste se isključivo u svrhu diplomskog rada i dostupni su samo autoru.

7. Rezultati istraživanja i rasprava

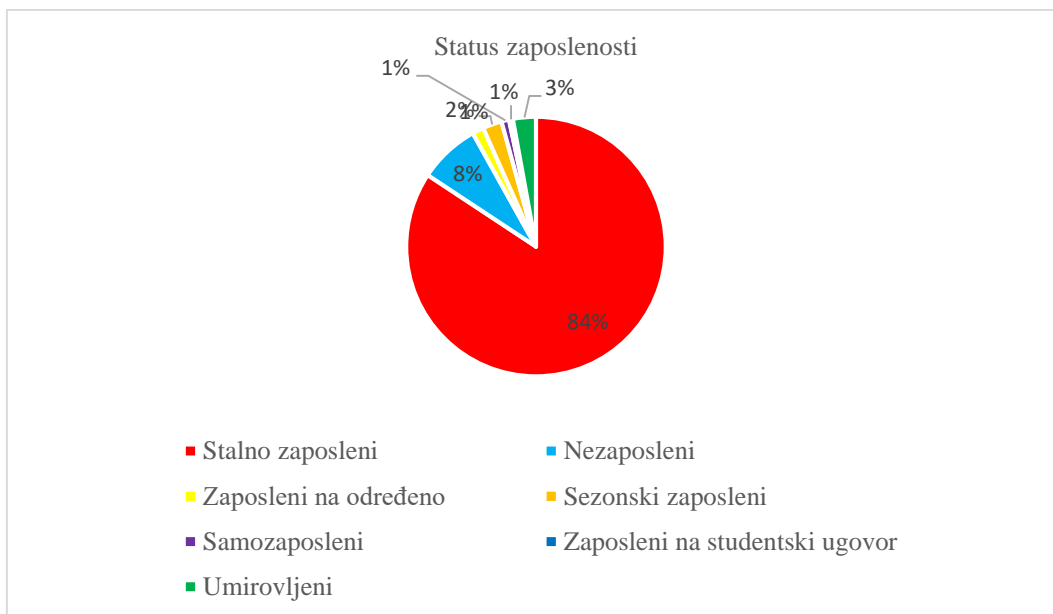
U prvom dijelu upitnika prikupljeni su opći podaci o uzorku istraživanja. Osim spola i dobi, prikupljali su se podaci o razini obrazovanja ispitanika. Prema razini obrazovanja (Grafikon 2.), većina ispitanika ima završenu srednju školu (41%), a najmanji broj završenu osnovnu školu (0,5%). Slično je i kod razine obrazovanja partnera ispitanika. Srednju školu ima završeno 49,5%, 19,6% ima završenu višu školu, a 18% partnera ispitanika završilo je visoku školu. Magisterij, specijalizaciju ili doktorat ima 12,4% ispitanikovih partnera, a najmanji broj ima završenu osnovnu školu (0,5%).

Grafikon 2. Razina obrazovanja ispitanika

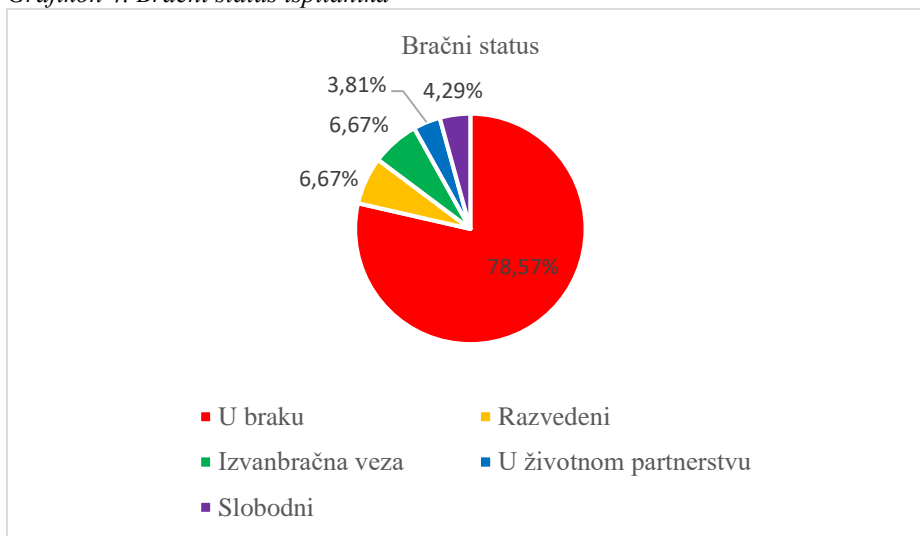
S obzirom na status zaposlenosti (Grafikon 3.), većina ispitanika je stalno zaposlena (84,3%), slijede ih nezaposleni (8%), dok se ostali izjašnjavaju kao zaposleni na određeno, sezonski zaposleni, samozaposleni, zaposleni preko studentskog ugovora te umirovljeni. Što se partnera ispitanika tiče, prevladavaju stalno zaposleni (88,6%). Nezaposlenih među njima je 3,6%, a isti broj je i sezonski zaposlenih (3,6%). Umirovljenih partnera ispitanika čini 3,6%, dok je 0,5% zaposlenih na pola radnog vremena te samozaposlenih (0,5%).

Grafikon 3. Status zaposlenosti ispitanika

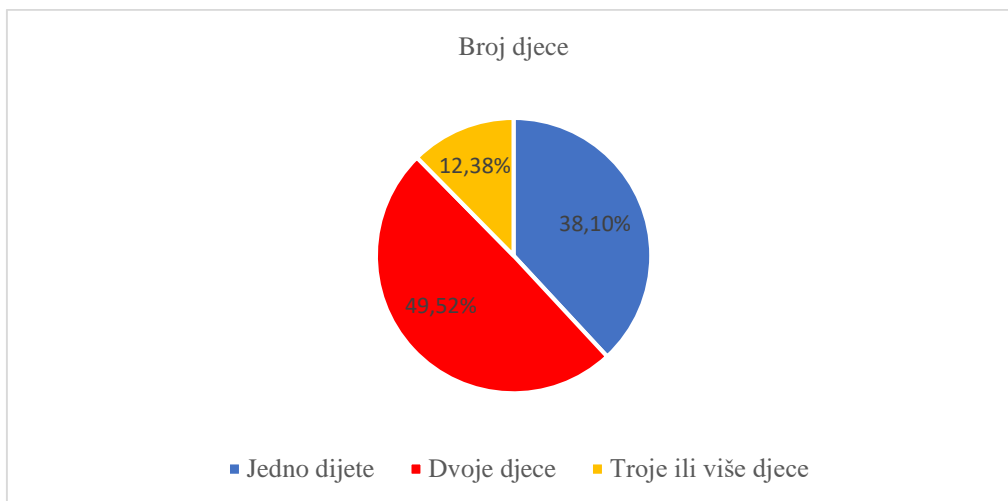
Sobzirom na bračni status (Grafikon 4.), najviše je ispitanika u braku (78,6%), razvedenih je 6,7%, a u izvanbračnoj vezi 6,7%. Ispitanika koji su u životnom partnerstvu je 3,8%, a 4,3% izjašnjava se kao slobodni.

Grafikon 4. Bračni status ispitanika

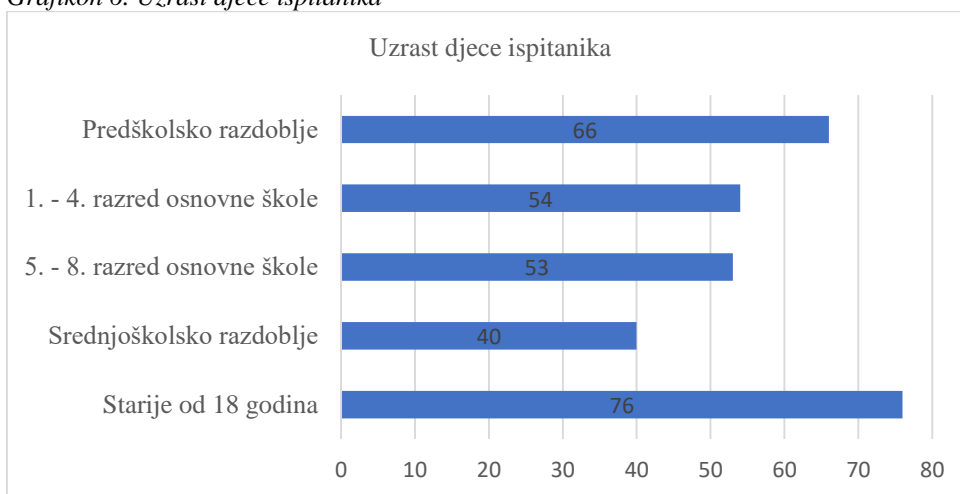
Prema broju djece (Grafikon 5.), najveći broj ispitanika ima dvoje djece (49,5%). Jedno dijete ima 38,1%, a najmanji broj ispitanika ima troje ili više djece (12,4%).

Grafikon 5. Ispitanici prema broju djece

S obzirom na uzrast djece (Grafikon 6.), najveći broj ispitanika ima djecu stariju od 18 godina (36,2%). Djecu predškolske dobi ima 31,4%. Podjednak broj ispitanika ima djecu u 1. – 4. razredu osnovne škole (25,7%) i 5. – 8. razredu osnovne škole (25,2%). Najmanje je ispitanika s djecom srednjoškolske dobi (19%).

Grafikon 6. Uzrast djece ispitanika

7.1. Mišljenja ispitanika o snazi svoje obitelji

Prije samog ispitivanja mišljenja sudionika o obiteljskoj snazi i karakteristikama koje obitelj čine snažnom, bilo je potrebno dobiti uvid o tome što je za sudionike snažna obitelj uopće. Temeljem analize podataka uočeno je da ispitanici snažnu obitelj najviše karakteriziraju kao obitelj punu ljubavi, poštovanja, podrške i razumijevanja. U Tablici 2. prikazani su neki od nasumično odabranih odgovora ispitanika na pitanje *Što je za Vas snažna obitelj?*

Tablica 2. Neki od odgovora na pitanje „Što je za Vas snažna obitelj?“.

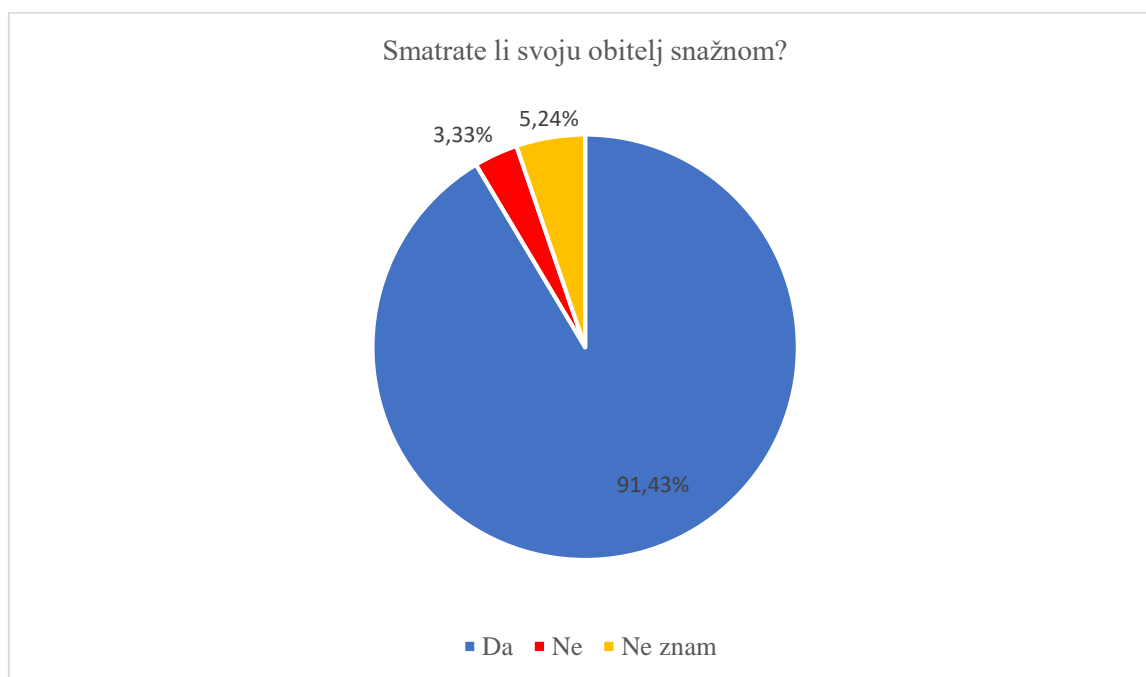
<i>Što je za Vas snažna obitelj?</i>	
S16:	<i>Snažna obitelj za mene predstavlja funkcionalna zajednica puna ljubavi i razumijevanja dvoje odraslih ljudi i njihove djece. Snažna obitelj ima razvijene emotivne vrijednosti svakog pojedinca, poštuje različitosti, ali istovremeno pronalazi zajednički jezik između svih u obitelji.</i>
S22:	<i>Snažna obitelj je ona obitelj čiji članovi jedno drugom daju nesebičnu podršku, uvažavaju se i iskreno vole, bez računice za vlastitu dobrobit. Jednom rječju snažna obitelj je obitelj u kojoj je prisutna iskrena ljubav.</i>
S29:	<i>Obitelj u kojoj ima mnogo komunikacije, uvažavaju se emocije supružnika i djece, dogovaranje oko obaveza, briga o drugima. Obitelj provodi slobodno vrijeme zajedno u različitim aktivnostima.</i>
S33:	<i>Podržavajuća, sigurna, dosljedno ograničavajuća, ali istovremeno slobodna za izražavanje mišljenja, dinamična, ali u svojoj osnovi nepromijenjiva, funkcionalna i realna, zdrava baza u kojoj su svi članovi jednako vrijedni i prihvaćeni točno takvi kakvi jesu.</i>
S44:	<i>Obitelj koja se drži zajedno, koja njeguje poštovanje i ljubav, koja će napraviti sve za svakog člana obitelji. Bezuvjetna ljubav.</i>
S53:	<i>Ona obitelj koja zajedničkim snagama prebrodi sve prepreke koje nam život nosi. Koja je potpora partneru/djeci u teškim trenucima, koja pomaže i osnažuje, „gura“ i potiče na rast, ne osuđuje... Obitelj gdje vlada ugodna atmosfera međusobnog uvažavanja, razumijevanja, odnos gdje se osjećaš prihvaćeno, sigurno i ugodno jer znaš da imaš pored sebe osobe koje vjeruju u tebe, koje su tu za tebe i koje će biti tu u dobru i zlu, osobe koje neće odustati od tebe.</i>
S65:	<i>Snažna obitelj je za mene obitelj čiji je temelj zajedništvo. To je zajednica koja međusobno komunicira o svemu što se događa svakom od članova, pružaju si podršku, ljubav i razumijevanje te si pomažu u teškim situacijama.</i>
S129:	<i>Obitelj u kojoj svi članovi mogu iskreno iznositi svoje mišljenje računajući na susosjećanje, razumijevanje i podršku unatoč tome što se možda ne slažu u mišljenjima.</i>
S187:	<i>Zajednica u kojoj svatko ima svoju ulogu, svaki član prima i daje ljubav, povjerenje i poštovanje. Zajednica u kojoj nalazimol utočište, u kojoj nema maski, u kojoj si voljen onakav kakav jesi.</i>
S193:	<i>Obitelj u kojoj su svi članovi jaki pojedinci, sa svojim stavovima i razmišljanjima, u kojoj imaju slobodu izbora bez prisile. Obitelj u kojoj se članovi međusobno podupiru i poštuju, u kojoj su tu jedni za druge i u teškim prilikama, a ne samo u lijepim i lakim.</i>

Mnogi ispitanici nisu odgovarali na pitanja u upitniku gdje je trebalo nešto objasniti ili definirati ili su njihovi odgovori bilo vrlo šturi ili nejasni. U Tablici 2. prikazani su odgovori onih sudionika koji su se potrudili što bolje objasniti svoju definiciju snažnih obitelji, a navedeni odgovori često se i ponavljaju u sličnim oblicima. Ako za primjer uzmemo konstrukte koje Krysan, Moore i Zill (1990) navode kao glavne konstrukte snažnih obitelji (komunikacija, poticanje pojedinaca, izražavanje zahvalnosti, posvećenost obitelji, religijsko/duhovno usmjerenje, društvena povezanost, sposobnost prilagodbe, jasne uloge, zajedničko vrijeme), iz navedenih odgovora, a s obzirom na to da su i ostali odgovori dosta slični i da ih uglavnom

slično karakteriziraju može se zaključiti kako ispitanici imaju dobru percepciju o snažnoj obitelji.

Na pitanje *Smatrate li svoju obitelj snažnom?* (Grafikon 7.) 91,4% sudionika odgovorilo je da smatra, a 3,3% sudionika istraživanja smatra da njihova obitelj nije snažna. Prisutni su i oni sudionici koji ne znaju bi li okarakterizirali svoju obitelj kao snažnu ili ne (5,2%).

Grafikon 7. Odgovori na pitanje „Smatrate li svoju obitelj snažnom?”.

Ispitanici su trebali navesti pet karakteristika za koje smatraju da najviše doprinose snazi njihovih obitelji. Oni koji smatraju da njihova obitelj nije snažna ili su na tom pitanju odabrali odgovor *Ne znam*, trebali su navesti onih pet karakteristika za koje smatraju da najviše doprinose takvoj karakterizaciji njihovih obitelji. Sve karakteristike koje su sudionici naveli prikazane su u Tablici 3.

Tablica 3. Najznačajnije karakteristike snažnih obitelji prema ispitanicima

Karakteristika	f	%
ljubav	123	63,4%
razumijevanje	67	34,5%
podrška	66	34%
komunikacija	53	27,3%
poštovanje	44	22,7%
zajedništvo	40	20,6%

povjerenje	37	19,1%
iskrenost	30	15,5%
tolerancija	27	13,9%
povezanost	26	13,4%
uvažavanje	23	11,9%
zajedničko vrijeme	19	9,8%
sreća	18	9,3%
složnost	17	8,8%
empatija	17	8,8%
zajednički dogovori	12	6,2%
kompromis	10	5,2%
pažnja	10	5,2%
vjera	9	4,6%
sigurnost	9	4,6%
ustrajnost	8	4,1%
nesebičnost	8	4,1%
odgovornost	7	3,6%
hrabrost	7	3,6%
humor	6	3,1%
marljivost	5	2,6%
opraštanje	3	1,5%
financijska stabilnost	2	1%
prilagodba	1	0,5%
snalažljivost	1	0,5%
organizacija	1	0,5%
pravednost	1	0,5%

Najčešći odgovor sudionika koji svoju obitelj smatraju snažnom je ljubav kao glavni segment snage njihove obitelji (63,4%). Defrain i sur. (2008) navode kako su u ranijim modelima obiteljskih snaga svi segmenti obiteljskih snaga bili visoko povezani i neodvojivi, a koncept ljubvi bio je u središtu. Smatraju kako bi i istraživači koji bi u Americi stanovništvo pitali o jakim stranama njihovih obitelji dobili ljubav kao najčešći odgovor. Ljubav slijede razumijevanje (34,5%), podrška (34%), dobra komunikacija (27,3%) te poštovanje (22,7%). Prema istraživanju DeFraina i Stinneta (1986) izdvojilo se šest karakteristika za koje se smatra da najviše doprinose snazi i sreći jedne obitelji. To su:

- predanost obitelji
- zajedničko provođenje vremena
- poštovanje
- komunikacija
- duhovna ispunjenost
- nošenje s kriznim situacijama

Zanimljivo je da su od navedenih karakteristika jedino komunikacija (27,3%) i poštovanje (22,7%) u prvih pet karakteristika koje su sudionici ovog istraživanja naveli. Predanost obitelji

nitko nije naveo kao jednu od najznačajnijih karakteristika, dok je zajedničko vrijeme navelo tek 19 sudionika (9,8%). Nošenje s kriznim situacijama također nitko nije naveo, ali ta bi se karakteristika mogla prožeti kroz neke druge kao što su razumijevanje, podrška, zajedništvo, povezanost, empatija. Vjeru kao jednu od značajnijih karakteristika snažnih obitelji navodi tek 4,6% sudionika. U Tablici 3. prikazane su sve najznačajnije karakteristike koje su ispitanici izdvojili.

Ispitanici koji smatraju da njihova obitelj nije snažna (N=7), ali i oni koji nisu sigurni kako bi ju deklarirali (N=11), za glavne karakteristike koje čine njihove obitelji takvima kakve jesu navode uglavnom nedostatak nekih od karakteristika koje su za najznačajnije naveli ispitanici koji su svoje obitelji opisali kao snažne (npr. *Manjak komunikacije, manjak izdvojenog vremena, u više navrata manjak strpljenja, nepoštivanje slaba organizacija, manjak samostalnog i zajedničkog vremena.* (S77); *Od partnera se očekuje više razumijevanja, međusobne podrške, ljubavi.* (S88); *Nema bliskosti, nit velikog razgovora* (S132). Ostali odgovori vrlo su slični te se uglavnom ponavlja nedostatak istih ili sličnih karakteristika. Jedan od odgovora koji se izdvaja je sljedeći: *Suprugova nepovjerljivost u iskrenost i sposobnosti ostalih članova obitelji. Suprugovi ispadi bijesa i manjak želje da sasluša druge članove i u dijalogu analizira problem. On odmah ima instant rješenje za sve. Dugogodišnji „patronat“ suprugovih roditelja nad svakim segmentom našeg života u svakom trenutku. Svakodnevno spletkarenje suprugove majke i manipulativno ponašanje nad ostalim članovima obitelji, naročito podmičivanje djece i suprotstavljanje majci u odgoju djece. Bolest djeteta. Nepoznavanje kvalitetnih načina verbalne komunikacije u prvim godinama braka s moje strane* (S129). Sudionik (S138) navodi sljedeće: *Netolerantnost i sebičnost pojedinaca koji čine obitelj.*

7.2. Mišljenja o prisutnosti pojedinih obiteljskih karakteristika

U ovom dijelu upitnika sudionici (N=210) su trebali procijeniti u kojoj mjeri je navedena karakteristika prisutna u njihovim obiteljima (Tablica 4.). Najveći broj ispitanika navedene karakteristike uglavnom procjenjuje kao prisutne ili uglavnom prisutne u njihovim obiteljima. Izbjegavanje optužbi i osjećaja krivice je karakteristika koja ima najveći postotak procjene kao karakteristika koja u potpunosti nije prisutna (2,9%) ili uglavnom nije prisutna u obitelji ispitanika (8,6%).

Tablica 4. Prisutnost karakteristika u obiteljima ispitanika

Obiteljske karakteristike	Uopće nije prisutno	Uglavnom nije prisutno	Niti je prisutno niti nije prisutno	Uglavnom je prisutno	U potpunosti je prisutno	M	SD
	%	%	%	%	%		
1. Međusobna zahvalnost i privrženost	1%	1%	6,2%	24,3%	67,6%	4,57	0,737
2. Emocionalna i fizička briga jednih o drugima	0,5%	0,5%	1,4%	15,2%	82,4%	4,79	0,533
3. Međusobni prijateljski odnosi	0%	1%	3,3%	18,1%	77,6%	4,72	0,570
4. Poštivanje individualnosti svakog člana obitelji	0,5%	2,4%	3,8%	25,2%	68,1%	4,58	0,723
5. Međusobna podrška i poticanje	0,5%	1,4%	1,9%	16,2%	80%	4,74	0,613
6. Humorističnost u međusobnim odnosima	1%	1%	6,2%	27,6%	64,3%	4,53	0,739
7. Uzajamno povjerenje i poštovanje	0%	1,9%	3,3%	19%	75,7%	4,69	0,631
8. Iskrenost, pouzdanost i vjernost	0,5%	0,5%	4,8%	18,6%	75,7%	4,69	0,631
9. Uzajamno dijeljenje (mišljenja, problema, emocija, materijalnog...)	0%	1,9%	6,7%	25,7%	65,7%	4,55	0,705
11. Međusobno davanje komplimenata	1,9%	2,4%	12,9%	35,2%	47,6%	4,24	0,904
12. Razgovor o životima i planovima pojedinih članova obitelji	0,5%	2,4%	5,7%	20%	71,4%	4,60	0,747
13. Dijeljenje svih osjećaja	1,4%	2,9%	8,6%	39%	48,1%	4,30	0,852
14. Empatičnost prema obitelji	1,9%	1,4%	5,2%	17,1%	74,3%	4,60	0,813
15. Izbjegavanje optužbi i osjećaja krivice	2,9%	8,6%	19%	37,1%	32,4%	3,88	1,051
16. Nalaženje kompromisa u stresnim i problemnim situacijama	0,5%	1,9%	7,6%	32,4%	57,6%	4,45	0,757
17. Prihvatanje i uvažavanje međusobnih razlika u mišljenjima i stavovima	1%	3,3%	5,2%	42,4%	48,1%	4,33	0,803
18. Uživanje u međusobnom društvu i često provođenje zajedničkog vremena (zajednički objedi, proslave, izleti, slobodni dani...)	1,4%	1,4%	4,8%	26,2%	66,2%	4,54	0,777

Prema Moore i sur. (2002) literatura o snažnim obiteljima sugerira da su članovi uspješnih obitelji topli i brižni roditelji koji razgovaraju o problemima i sa svojom djecom. Oni navode devet ključnih konstrukata za uspješan obiteljski život:

1. Komunikacija
2. Poticanje pojedinaca
3. Uvažvanje
4. Religioznost ili duhovnost
5. Zajedničko vrijeme
6. Prilagodljivost
7. Jasne uloge
8. Predanost obitelji
9. Društvena povezanost

Neke od navedenih karakteristika također su obuhvaćene ovim istraživanjem. Primjerice, 71,4% ispitanika procjenjuje karakteristiku razgovor o životima i planovima pojedinih članova obitelji (**komunikacija**) kao u potpunosti prisutnu karakteristiku, a 20% kao karakteristiku koja je uglavnom prisutna. Za istu karakteristiku procjenjuje se da uopće nije prisutna od strane 0,5% ispitanika, a da uglavnom nije prisutna od strane 2,4% ispitanika. **Međusobnu podršku i poticanje** 80% ispitanika procjenjuje kao potpuno prisutnu, a 16,2% kao uglavnom prisutnu karakteristiku. Za istu karakteristiku 0,5% ispitanika smatra da uopće nije prisutna, a 1,4% da uglavnom nije prisutna u njihovoj obitelji. **Prihvatanje i uvažavanje međusobnih razlika u mišljenjima i stavovima** kod obitelji 1% ispitanika uopće nije prisutno, a kod obitelji 3,3% ispitanika uglavnom nije prisutno. Uglavnom je prisutno u obiteljima 42,4% ispitanika, a u potpunosti je prisutno kod 48,1% obitelji ispitanika.

Uživanje u međusobnom društvu i često provođenje zajedničkog vremena karakteristika je koja je u potpunosti prisutna kod 66,2% ispitanika, a uglavnom je prisutna kod 26,2%. Za istu karakteristiku 1,4% ispitanika navodi i da uglavnom nije prisutna i da u potpunosti nije prisutna. Nenadić Bilan (2014) navodi kako zajedničko vrijeme doprinosi dobrobiti pojedinca, ali i obitelji u cjelosti. Provođeci zajedničko vrijeme izgrađuje se zajedništvo među članovima obitelji, a to je jedna od temeljnih životnih vrijednosti.

Međusobna zahvalnost i privrženost uopće ili uglavnom nije prisutna u obitelji 1% ispitanika. S druge strane u potpunosti je prisutna u obitelji 67,6% ispitanika, dok 24,3% procjenjuje kao uglavnom prisutnu karakteristiku. Za **uzajamno povjerenje i poštovanje** nitko od ispitanika nije procijenio kao karakteristiku koja uopće nije prisutna u njihovim obiteljima,

a samo 1,9% smatra kako uglavnom nije prisutna. S druge strane 75,7% ispitanika smatra kako je ta karakteristika u potpunosti prisutna u njihovim obiteljima, dok 19% smatra kako je uglavnom prisutna. Ferić (2008) navodi bliskost, povjerenje i osjećaj prihvaćenosti kao vrlo važne čimbenike obiteljskog života, dok Houge i suradnici (2002) smatraju da smanjeno ulaganje roditelja u odnose s djecom kao posljedicu može imati nizak stupanj privrženosti, a naposljetku se stvara i visoki rizik za potencijalno antisocijalno ponašanje.

Posljednja čestica u ovoj skupini pitanja bila je otvorenog tipa te su ispitanici sami mogli dodati još neke karakteristike za koje smatraju da njihova obitelj posjeduje, a nisu obuhvaćene ovim upitnikom. Na ovu česticu odgovorilo je 56 ispitanika (26,7%). Neki od ispitanika ponavljali su karakteristike koje su već navedene u upitniku. Karakteristike koje nisu navedene upitnikom, a ispitanici ih navode su sljedeće:

- ljubav
- povezanost
- ravnopravnost u svakodnevnim obvezama
- zajednička briga i za članove šire obitelji
- pomaganje
- vjera
- upornost
- opraštanje i razumijevanje
- poštenje
- neposesivnost

Ljubav je ponovo, kao i u rezultatima u Tablici 3., najzastupljeniji odgovor. No ljubav, iako je iznimno važna, ne znači ništa ako nisu prisutne i brojne ostale karakteristike koje utječu na snagu obitelji. Svaka od ostalih karakteristika koje su ispitanici naveli na svoj način doprinosi obiteljskoj snazi.

7.3. Mišljenja o utjecajima na slabije obiteljsko funkcioniranje

Ovaj dio upitnika za cilj ima ispitati mišljenja ispitanika (N=210) o okolnostima koje bi mogle imati utjecaj na slabije obiteljsko funkcioniranje. Ispitanicima je ponuđeno 20 okolnosti za koje daju svoju procjenu mjere utjecaja. Kao okolnosti koje imaju potpuni utjecaj na slabije obiteljsko funkcioniranje ističe se **nasilje u obitelji** (87,6%), dok čak 6,2% ispitanika smatra kako navedena okolnost uopće ne utječe na obiteljsko funkcioniranje. **Ovisnosti nekog od**

članova obitelji također ima visoki postotak procjene potpunog utjecaja na slabije obiteljsko funkcioniranje 74,3%, a 5,7% ispitanika smatra kako ta okolnost uopće ne utječe na slabije obiteljsko funkcioniranje. **Intelektualne poteškoće člana obitelji** okolnost je koja ima najveći postotak procjene kao okolnost koja uopće ne utječe na slabije obiteljsko funkcioniranje (14,3%), a 16,2% ispitanika smatra da uopće ne utječe. Također, 16,2% ispitanika smatra kako ista okolnost ima potpuni utjecaj, dok 18,1% smatra kako ta okolnost uglavnom utječe na slabije obiteljsko funkcioniranje.

Tablica 5. Mišljenja o utjecaju na slabije obiteljsko funkcioniranje

Okolnosti	Uopće ne utječe	Uglavnom ne utječe	Niti utječe niti utječe	Uglavnom utječe	U potpunosti utječe	M	SD
	%	%	%	%	%		
1. Siromaštvo ili nezaposlenost u obitelji	8,6%	15,2%	27,6%	29,5%	19%	3,35	1,198
2. Gubitak posla	11%	12,4%	22,9%	29%	24,8%	3,44	1,286
3. Promjene uloga unutar obitelji	13,8%	16,7%	30%	22,9%	16,7%	3,12	1,268
4. Konflikti u obitelji	2,4%	10%	17,1%	33,8%	36,7%	3,92	1,073
5. Rastava braka roditelja	8,6%	3,8%	13,3%	27,1%	47,1%	4,00	1,239
6. Loša obiteljska komunikacija	4,3%	3,3%	10,5%	20,5%	61,4%	4,31	1,070
7. Nesuglasje oko posljedica nepridržavanja obiteljskih pravila	4,3%	4,3%	20%	42,9%	28,6%	3,87	1,015
8. Loše socijalne vještine	6,2%	5,2%	23,3%	37,1%	28,1%	3,76	1,108
9. Intelektualne poteškoće člana obitelji	14,3%	16,2%	35,2%	18,1%	16,2%	3,06	1,251
10. Izloženost stresu	2,4%	5,2%	22,9%	35,2%	34,3%	3,94	0,998
11. Emocionalna nestabilnost roditelja	4,8%	3,8%	14,3%	31,4%	45,7%	4,10	1,085
12. Nesuglasje oko odgoja djece	4,3%	5,2%	11,9%	40,5%	38,1%	4,03	1,049
13. Neempatichnost člana obitelji	4,3%	2,9%	12,9%	38,6%	41,4%	4,10	1,019
14. Ovisnosti nekog od članova obitelji (alkohol, droga, kocka i dr.)	5,7%	1,9%	5,2%	12,9%	74,3%	4,48	1,077
15. Egocentrichnost člana obitelji	4,8%	3,3%	10%	29%	52,9%	4,22	1,071
16. Neodgovornost članova obitelji jednih prema drugima	3,3%	3,8%	6,2%	25,2%	61,4%	4,38	0,996
17. Neodgovornost	3,8%	3,3%	11%	34,3%	47,6%	4,19	1,016

prema samome sebi								
18. Nasillje u obitelji	6,2%	1%	3,8%	1,4%	87,6%	4,63	1,055	
19. Bolest nekog od člana obitelji	7,1%	8,1%	14,8%	22,4%	47,6%	3,95	1,263	
20. Smrt člana obitelji	7,6%	4,3%	12,4%	22,4%	53,3%	4,10	1,230	

Siromaštvo ili nezaposlenost u obitelji 19% ispitanika procjenjuje kao okolnost koja ima potpuni utjecaj na obiteljsko funkcioniranje, a 29,5% ispitanika smatra kako uglavnom utječe. Ispitanika koji smatraju da ta okolnost uopće ne utječe na obiteljsko funkcioniranje je 8,6%, a 15,2% ispitanika smatra kako navedena okolnost uglavnom ne utječe na obiteljsko funkcioniranje. Ajduković i suradnici (2019) proveli su istraživanje o utjecaju siromaštva na funkcioniranje obitelji te su došli do rezultata da su, u skladu s Congerovim modelom obiteljskog stresa, u obiteljima koje su u visokom riziku od siromaštva konflikti u obitelji statistički značajno češći u odnosu na obitelji koje su u niskom riziku. Dobiveni rezultati pokazali su da su kod obitelji s visokim rizikom siromaštva značajni čimbenici rizika za konflikte sljedeći: materijalna deprivacija obitelji, nepovoljni učinak financijskih teškoća na odnose u obitelji i veći broj stresnih događaja (Ajduković, 2019).

Što se **gubitka posla** tiče, također je veći postotak onih koji smatraju da ta okolnost u potpunosti utječe (24,8%) ili uglavnom utječe (29%) na slabije obiteljsko funkcioniranje. Ipak, veliki broj ispitanika smatra i kako ta okolnost uopće ne utječe (11%) ili uglavnom ne utječe na slabije obiteljsko funkcioniranje (12,4%). Prema Maleš i Kušević (2011) ekonomski i gospodarski uvjeti ne utječu samo na obiteljski životni standard, već je velik utjecaj tih faktora i na odnose među partnerima, kao i na odnose roditelja i djece. Prilikom gubitka posla posljedice ne osjeća samo taj pojedinac, nego cijela obitelj. Gubitak posla može dovesti do raznih posljedica kao npr. napeti odnosi s partnerom, češći konflikti te naposljetku psihički problemi. Nezaposlenost utječe i psihički i fizički na pojedinca, a sve to se može odraziti i na ostale članove u obitelji.

Za **konflikte u obitelji** 36,7% ispitanika smatra kako u potpunosti utječu na odnose u obitelji, a 33,8% ispitanika smatra da konflikti uglavnom utječu na slabije obiteljsko funkcioniranje. Da konflikti uopće ne utječu na slabije obiteljsko funkcioniranje smatra 2,4% posto ispitanika, dok čak 10% smatra da konflikti uglavnom nemaju utjecaja. Bauehler i Gerard (2002) proveli su istraživanje čiji su rezultati pokazali kako konflikti u obitelji imaju pozitivnu povezanost s grubom disciplinom i djetetovom neprilagođenošću. Također, dobiveni rezultati

pokazali su da su konflikti u obitelji povezani s manjom roditeljskom uključenosti u odgoj njihove djece.

Rastavu braka roditelja čak 47,1% ispitanika procjenjuje kao okolnost koja potpuno utječe na obiteljsko funkcioniranje, 27,1% smatra da uglavnom utječe. Postotak ispitanika koji smatraju da rastava braka uopće ne utječe na obiteljsko funkcioniranje je 8,6%, a onih koji smatraju da uglavnom ne utječe je 3,8%. Rastava braka je izvor stresa i raznih stresnih situacija. Prema Aračić (2015.) rastava braka događaj je koji obje strane pogađa i psihološki i emocionalno, kao i socijalno i kulturalno. Takav stres može trajno utjecati na zdravlje sudionika, a najviše su istaknuti neurološki, psihijatrijski i psihološki problemi. S obzirom kako takav jedan proces utječe na zdravlje odraslog čovjeka, onda svakako nije bezazlen niti za dijete. Kod djece se najviše spominju osjećaji ljutnje, žalosti, straha, osamljenosti, osjećaj krivnje, bijes, odbacivanje okoline (Aračić, 2015). Aračić (2015) navodi i kako je dokazano da ta djeca imaju razne psihičke probleme, postaju agresivna, asocijalna, pa čak počinju razmišljati o samoubojstvu, a neki ga pokušaju i počinuti.

Za lošu obiteljsku komunikaciju 61,4% ispitanika procjenjuje da ima potpuni utjecaj na slabije obiteljsko funkcioniranje, a 20,5% smatra da uglavnom utječe. Da loša obiteljska komunikacija nema nikakav utjecaj na obiteljsko funkcioniranje smatra 4,3% ispitanika, a da uglavnom ne utječe procjenjuje 3,3% ispitanika. Pinjuh (2015) navodi kako je dobra komunikacija vrlo važno obilježje snažnih obitelji. Loša obiteljska komunikacija može dovesti do raznih problema u obitelji pa tako i do sukoba, nemogućnosti rješavanja problema, nedostatak prisnosti i emocionalne povezanosti.

Nesuglasje oko posljedica nepridržavanja obiteljskih pravila 28,6% ispitanika vidi kao faktor koji potpuno utječe na obiteljsko funkcioniranje, 42,9% smatra kako uglavnom utječe. Postotak ispitanika koji smatraju da nesuglasje oko posljedica nepridržavanja obiteljskih pravila uopće ili uglavnom ne utječe na slabije obiteljsko funkcioniranje je isti (4,3%). Ferić (2008) proveo je istraživanje čiji su rezultati pokazali kako je percepcija mladih o razini dogovaranja oko pravila i razgovora u obitelji niža nego procjena njihovih roditelja. Houge i suradnici (2002) navode kako su dogovaranje oko pravila u obitelji, ali i dogovori vezane za posljedice za njihovo kršenje važan čimbenik obiteljske zaštite. Ferić (2008) smatra da ukoliko se dijete jasno ne uputi u očekivanja i stavove roditelja, to dijete ne može jasno znati koja su ponašanja poželjna i prihvatljiva, a koja ne.

Izloženost stresu 34,3 % ispitanika vidi kao faktor koji u potpunosti utječe na obiteljsko funkcioniranje, a 35,2% smatra kako uglavnom utječe. Da ne utječe uopće na slabije

obiteljsko funkcioniranje smatra 2,4% ispitanika, dok 5,2% ispitanika smatra kako izloženost stresu uglavnom ne utječe na slabije obiteljsko funkcioniranje. Brtivić (2010) navodi kako je veza između obitelji i stresa dvosmjerna. Svaki stresni događaj ima utjecaj na pojedinca, no o podršci koju pojedinac ostvaruje unutar svoje obitelji ovisit će koliki će taj utjecaj biti te je uloga obitelji u takvim situacijama izrazito značajna. Neki događaji su iznimno neugodni te mogu zahtijevati preraspodijelu odnosa u obitelji. Takvi događaji iziskuju veći napor svih članova obitelji da bi se prevladao određeni stresni događaj. Jedan od takvih događaja je i **smrt člana obitelji**. Većina ispitanika istraživanja (53,3%) smatra kako takav događaj u potpunosti utječe na slabije obiteljsko funkcioniranje. Velik je broj i onih koji smatraju da uglavnom utječe (22,4%). Prisutni su i oni sudionici koji smatraju kako takav događaj uopće ne utječe na obiteljsko funkcioniranje (7,6%) te oni koji smatraju da uglavnom ne utječe (4,3%). Britvić (2010) navodi kako početna faza, faza žalovanja, dovodi do poremećaja u funkcioniranju obitelji. S prolaskom određenog vremena dolazi do preraspodijele uloga unutar obitelji te drugi članovi obitelji preuzimaju na sebe uloge pokojnog člana obitelji. Britvić (2010) smatra kako je izrazito teško ako je umrli član otac ili majka, jer jedan roditelj mora obavljati ulogu oba roditelja, a uz to se još mora nositi sa složenim reakcijama djece. Uz smrt člana obitelji, veliki izvor stresa predstavlja i **bolest nekog od članova obitelji**. To je jedna od situacija koja također zahtijeva preraspodijelu uloga unutar obitelji. Britvić (2010) navodi kako bolest nekog od člana obitelji na razne načine može utjecati na obiteljsko funkcioniranje (npr. povećani financijski troškovi, odsutnost s posla, bolovanje, manja primanja). U ovom istraživanju su ispitanici također većinski procijenili bolest nekog od člana obitelji kao događaj koji u potpunosti utječe na obiteljsko funkcioniranje (47,6%), a slijede ih oni ispitanici koji smatraju da takav događaj uglavnom utječe na obiteljsko funkcioniranje (22,4%). Postotak ispitanika koji smatraju da takav događaj uopće ne utječe na obiteljsko funkcioniranje je 7,1%, dok 8,1% njih smatra kako uglavnom ne utječe.

Emocionalnu nestabilnost roditelja 45,7% ispitanika procjenjuje kao faktor koji u potpunosti utječe na slabije obiteljsko funkcioniranje, a 31,4% smatra kako uglavnom utječe. S druge strane, 4,8% ispitanika smatra kako taj faktor uopće ne utječe na obiteljsko funkcioniranje, a 3,8% smatra kako uglavnom ne utječe. Istraživanje koje su proveli Huver i suradnici (2010) pokazalo je kako razine emocionalne stabilnosti nisu bile u korelaciji s njihovim kvalitetama roditeljstva. Pokazalo se da su emocionalno stabilniji roditelji vršili manju kontrolu bili su popustljiviji i manje uključeni u roditeljstvo. Roditelji koji imaju veći stupanj emocionalne nestabilnosti mogu imati vrlo visoka očekivanja i više kontrolirajuća.

Posljednja čestica ove skupine pitanja bila je otvorenog tipa te su ispitanici mogli navesti još neke faktore za koje smatraju da mogu utjecati na slabije obiteljsko funkcioniranje. Samo 47 ispitanika (22,37%) je dodalo svoj odgovor, a osim onih koji su već obuhvaćeni ovim upitnikom, njihovi odgovori bili su sljedeći:

- nevjera
- nepovjerenje
- nezadovoljstvo samim sobom
- nedostatak ljubavi
- nepoštovanje
- loša okolina
- nedostatak zajedničkih interesa
- laži i prevare
- otuđenost
- uplitanje ostalih članova šire obitelji u odnose, odluke, postupke
- lijenost
- nerazumijevanje

Svi faktori koje su ispitanici naveli, ukoliko obitelj nema snage ili nema razvijenu sposobnost nošenja s teškoćama, mogu imati negativan utjecaj na obiteljsko funkcioniranje. Prema Vukoviću (2014) svađe, alkoholizam, preljubi, droga, kocka i klađenje, razne druge ovisnosti, nedostatak komunikacije, individualizam, siromaštvo, nezaposlenost te brojni drugi problemi pogađaju veliki broj obitelji. Svaka obitelj se nađe pred određenim izazovima, ali čini se kako ti izazovi u današnje doba puno lakše ugrožavaju, pa čak i razaraju sve veći broj obitelji. Strujić Vladović (2014) navodi da zbog problema u komunikaciji, raznih neslaganja o ulogama u obitelji, financijskih teškoća, psihičkog ili fizičkog nasilja ili raznih ovisnosti, ako se ne rješavaju, može doći do razdvajanja, odnosno kraha obitelji.

Kako bi se dobio uvid o tome kako ispitanici percipiraju nestabilnu, slabu ili rizičnu obitelj postavljeno im je pitanje *Kako biste Vi opisali obitelj koju biste nazvali nestabilnom, slabom ili rizičnom?* Na to pitanje odgovorilo je 150 ispitanika (71,42%), a najčešći odgovori su da je takva obitelj *disfunkcionalna, loša, obitelj u problemu* (60%). Ilustrativni primjeri odgovora ispitanika koji su dali opširniji opis takvih obitelji prikazani su u Tablici 6.

Tablica 6. „Kako biste Vi opisali obitelj koju biste nazvali nestabilnom, slabom ili rizičnom?“

<i>Kako biste Vi opisali obitelj koju biste nazvali nestabilnom, slabom ili rizičnom?</i>	
S4:	<i>Obitelj gdje je prisutno nasilje, droga, alkohol. Obitelj gdje se zanemaruju djeca.</i>
S7:	<i>Nesređeni odnosi unutar obitelji te vanjski problemi s kojima se netko od članova ne zna nositi, već svoje probleme rješava na način da pati obitelj.</i>
S11:	<i>Loša komunikacija, nepoštovanje, ovisnost o alkoholu i/ili drogama, nepažnja prema djeci, svađa, vrijeđanje, omalovažavanje.</i>
S35:	<i>Obitelj čije funkcioniranje potresaju čimbenici izvana.</i>
S39:	<i>Roditelji nezainteresirani za djecu, njihove događaje i doživljaje. Odsustvo jednog od roditelja u odgoju. Nebriga o djeci. Česti izlasci roditelja malodobne djece. Svađe, prebacivanja pred djecom.</i>
S46:	<i>Obitelj koja se često svađa, ne nalazi zajednička rješenja, ne posvećuju se djeci, tuku djecu, alkohol u obitelji.</i>
S51:	<i>Obitelj u kojoj se problemi rješavaju optuživanjem i ne slušanjem argumenata, gdje nema međusobnog uvažavanja i postoji neki vid zlostavljanja.</i>
S83:	<i>Obitelj u kojoj vlada strahopoštovanje, skrivanje i laži, u kojoj nema međusobnog razumijevanja i podrške.</i>
S104:	<i>Disfunkcionalna obitelj koja uključuje zlostavljanje bilo koje vrste (emocionalno, fizičko, seksualno) smatram nestabilnom, slabom i rizičnom.</i>
S114:	<i>Obitelj u kojoj se ne razgovara o problemima, ili koja se razilazi, odustaje zbog poteškoća, umjesto da ih rješava.</i>

Prema Ljubetić (2007) disfunkcionalne obitelji su one obitelji koje propadaju jer se nisu u mogućnosti djelotvorno suočavati sa životnim problemima. Češće su suočene s različitim oblicima nasilja u obitelji, bračni odnosi su napeti i bez povjerenja, a djeca koja odrastaju u takvim obiteljima su bez roditeljskog nadzora i s nedostatnim osjećajem emocionalne stabilnosti na kojoj bi temeljila svoje buduće i bračne obiteljske odnose. Frustracije i bijes koje se s vremenom povećavaju u tim obiteljima ne uništavaju samo obitelj već i cijelu zajednicu. Svaki od navedenih odgovora ispitanika, ali i ostali koji nisu prikazani u Tablici 6., na neki način mogu se povezati s ovom definicijom slabe, disfunkcionalne obitelji.

Drugi ispitanici su uglavnom davali podjednake odgovore te se prema dobivenim odgovorima može zaključiti kako ispitanici uglavnom imaju ispravno shvaćanje o tome što su nestabilne, disfunkcionalne obitelji te koje karakteristike takve obitelji posjeduju.

7.4. Mišljenja o obiteljskom suočavanju s problemima

Ova skupina pitanja ima za cilj dobiti uvid u načine suočavanja s problemima u obiteljima ispitanika. Zadatak je bio da ispitanici (N=210) procijene u kojoj se mjeri navedene tvrdnje odnose na njihovu obitelj. Rezultati su prikazani u Tablici 7.

Tablica 7. Mišljenja o obiteljskim načinima suočavanja s problemima

Tvrdnja	Uopće se ne slažem	Uglavnom se ne slažen	Niti se slažem niti se ne slažem	Uglavnom se slažem	U potpunosti se slažem	M	SD
	%	%	%	%	%		
1. Kod kuće se svaki član obitelji može „ispuhati“, a da se ostali ne uznemire.	10,5%	16,2%	27,1%	31,9%	14,3%	3,23	1,193
2. U našoj obitelji vjerujemo da imamo snage nositi se s teškoćama.	0,5%	2,4%	8,6%	33,8%	54,8%	4,40	0,784
3. Prilikom problema ne očajavamo, već se usmjeravamo na njihovo rješavanje.	1,4%	2,4%	9,5%	35,7%	51%	4,32	0,853
4. Ako jedan član obitelji ima problem, ostali se trude da mu pomognu.	1%	1,4%	2,4%	21,9%	73,3%	4,65	0,690
5. U kriznim situacijama pružamo pomoć i podršku jedni drugima.	1%	0,5%	2,9%	11,9%	83,8%	4,76	0,621
6. U slučaju nevolje, znamo da od rodbine ili prijatelja možemo tražiti pomoć.	2,9%	3,3%	13,8%	29%	51%	4,22	0,997
7. Problemi i teškoće s kojima se suočavamo ne utječu negativno na naše međusobne odnose.	3,3%	5,2%	19%	43,8%	28,6%	3,89	0,989
8. Problemi i teškoće s kojima se suočavamo povezuju nas i osnažuju kao obitelj.	1,9%	2,9%	8,1%	30,5%	56,7%	4,37	0,894
9. U kriznim i stresnim situacijama naša je obitelj sklona destruktivnosti te se nerijetko pojavi neki oblik agresivnosti i nasilja.	62,9%	17,6%	8,1%	4,8%	6,7%	1,75	1,201

Prema Walsh (1996) interakcijski procesi, kao što su kohezija, feliksibilnost, otvorena komunikacija i vještine rješavanja problema, bitni su za olakšavanje osnovnog obiteljskog funkcioniranja i dobrobiti članova. Postotak ispitanika koji smatra da u njihovoj obitelji vjeruju da imaju snage nositi se s teškoćama 54,8%, dok se 33,8% uglavnom slaže s navedenom tvrdnjom. Samo 0,5% ispitanika smatra kako u njihovoj obitelji ne vjeruju da imaju snage nositi se s teškoćama, a 2,4% ispitanika se uglavnom ne slaže s istom tvrdnjom. S tvrdnjom *Prilikom problema ne očajavamo, već se usmjeravamo na njihovo rješavanje.* u potpunosti se slaže 51% ispitanika, a uglavnom se slaže 35,7% ispitanika. S druge strane, 1,4% ispitanika uopće se ne slaže s navedenom tvrdnjom, a 2,4% uglavnom se ne slaže s istom tvrdnjom.

Najveći postotak slaganja (83,8% u potpunosti se slažem; 11,9% uglavnom se slažem) ispitanici su pokazali kod tvrdnje *U kriznim situacijama pružamo pomoć i podršku jedni drugima*. Samo 1% ispitanika uopće se ne slaže s tom tvrdnjom, a 0,5% uglavnom se ne slaže. Većina ispitanika (51% u potpunosti se slažem; 29% uglavnom se slažem) složila se i s tvrdnjom *U slučaju nevolje, znamo da od rodbine ili prijatelja možemo tražiti pomoć*. Walsh (1996) navodi kako je za obiteljsku otpornost i uspješno suočavanje s problemima od iznimne važnosti stvaranje osnovnog osjećaja povezanosti kroz rodbinske i prijateljske mreže te vjerske ili druge pripadnosti.

Istraživanja o snažnim obiteljima koje su proveli Stinnett i suradnici (1986.) otkrila su da je u kriznim vremenima 75% njih doživjelo neko pozitivno iskustvo usred boli i očaja te su vjerovali da je iz toga proizašlo nešto dobro. Mnoge obitelji smatraju da su, nakon što su zajedno prebrodili krizu, njihovi međusobni odnosi postali dragocjeniji i puni ljubavi nego što su inače bili. Ispitanici ovog istraživanja sličnih su stajališta. S tvrdnjom *Problemi i teškoće s kojima se suočavamo ne utječu negativno na naše međusobne odnose*, u potpunosti se slaže 28,6% ispitanika, a uglavnom se slaže 43,8% ispitanika. Postotak ispitanika koji se uopće ne slaže s istom tvrdnjom je 3,3%, dok se uglavnom ne slaže 5,2% ispitanika. Tvrdnja *Problemi i teškoće s kojima se suočavamo povezuju nas i osnažuju kao obitelj*, ima veći postotak onih koji se slažu u potpunosti (56,7%), a nešto manji postotak onih koji se uglavnom slažu (30,5%). S istom tvrdnjom uopće se ne slaže 1,9% ispitanika, dok se njih 2,9% uglavnom ne slaže.

Prema Walsh (1996) prava obiteljska otpornost gradi se kroz nevolje, a ne unatoč njima.

Posljednja čestica ove skupine pitanja predviđena je da ispitanici dodaju još neke načine suočavanja s problemima unutar svoje obitelji, ukoliko ti načini nisu obuhvaćeni ovim upitnikom. Od ukupnog broja ispitanika, odgovor na ovu česticu dalo je njih 27 (12,9%). Najčešći od odgovora bio je razgovor (66,7%), a ostali odgovori koje su ponudili su:

- dijelimo i radosti i tuge
- razgovor i smijeh
- sloga
- kratko osamljivanje
- razgovor i razumijevanje
- razgovor i kompromis
- razgovor i dogovor
- razgovor i vrijeme

- razgovor i iskrenost
- dogovor i utjeha
- humor
- prihvaćanje i podrška

Razgovor kao najčešće naveden oblik suočavanja s problemima u obitelji ispitanika pozitivan je podatak. Komunikacija i otvoreni razgovor dimenzija je snažnih obitelji koja se navodi u svim definiranjima i karakteriziranjima snažnih obitelji te se može zaključiti kako je njegovanje te dimenzije jedan od najvažnijih faktora obiteljske snage.

7.5. Mišljenja o obitelji i obiteljskom funkcioniranju

U posljednjoj skupini pitanja ovog upitnika htjelo se dobiti uvid o mišljenjima ispitanika o obitelji i obiteljskom funkcioniranju. Ispitanicima (N=210) je ponuđeno 27 tvrdnji, a oni su trebali odrediti u kojoj mjeri se slažu s navedenim. Dobiveni rezultati prikazani su u Tablici 8.

Tablica 8. Mišljenja o obitelji i obiteljskom funkcioniranju

Tvrdnja	Uopće se ne slažem	Uglavnom se ne slažem	Niti se slažem niti se ne slažem	Uglavnom se slažem	U potpunosti se slažem	M	SD
	%	%	%	%	%		
1. Sve obitelji su snažne.	41,9%	18,1%	31%	8,1%	1%	2,08	1,066
2. Sve obitelji imaju potencijalne izazove na koje mogu učinkovito odgovoriti.	8,1%	10%	24,3%	28,6%	29%	3,60	1,230
3. Svakodnevni životni stresori i krize razvijaju i testiraju snagu obitelji.	1%	1,9%	9%	32,4%	55,7%	4,40	0,808
4. Nestabilni parovi niti s vremenom ne mogu stvoriti snažnu i sretnu obitelj.	7,1%	8,1%	31,4%	23,8%	29,5%	3,60	1,194
5. Snažne obitelji ne razmišljaju o svojim snagama, tako žive i funkcioniraju.	2,9%	5,7%	14,3%	27,6%	49,5%	4,15	1,052
6. Ako se traže samo problemi u obitelji, vidjet će se samo problemi.	2,9%	2,9%	8,6%	19%	64,3%	4,43	0,967
7. Ako se traži snaga u obitelji, naći će se snaga.	1%	2,9%	6,2%	23,3%	66,7%	4,52	0,814
8. Potrebno je pažljivo ispitati	0,5%	3,3%	20,5%	32,4%	43,3%	4,15	0,892

snage obitelji i raspravljati o tome kako ih članovi obitelji koriste.							
9. Struktura obitelji utječe na njenu funkcionalnost.	7,6%	7,1%	24,8%	28,6%	31,9%	3,70	1,206
10. Jednoroditeljske, udomiteljske, nuklearne i proširene obitelji ne mogu biti jednako snažne kao i obitelji s dva biološka roditelja.	56,7%	15,2%	15,2%	4,3%	8,6%	1,93	1,290
11. Čvrsti brakovi središte su snažnih obitelji.	9%	3,3%	16,7%	26,2%	44,8%	3,94	1,251
12. Odnos parova važan je izvor snage u obiteljima s djecom.	1%	1%	4,8%	16,2%	77,1%	4,68	0,699
13. Roditelji trebaju pronaći načine da njeguju pozitivan međusobni odnos za dobrobit cijele obitelji.	1%	0%	4,8%	14,8%	79,5%	4,72	0,643
14. Važno je dnevno provođenje zajedničkog vremena.	0%	0%	6,2%	17,6%	76,2%	4,70	0,579
15. Snažne obitelji posjeduju toplinu i brigu, dobru komunikaciju i snažne veze s drugima izvan obitelji.	0%	0,5%	6,7%	28,1%	64,8%	4,57	6,39
16. Potrebno je poticati članove obitelji na izražavanje svojih osjećaja.	0%	0%	1,9%	17,6%	80,5%	4,79	0,455
17. U snažnim obiteljima djeca se osjećaju sigurno.	0,5%	0%	1,9%	8,6%	89%	4,86	0,468
18. Važno je djeci govoriti da ih volite i da ste ponosni na njih.	0%	0%	1%	5,2%	93,8%	4,93	0,293
19. Važno je znati kako pregovarati i ostvariti kompromis prilikom problema, tako da svatko dobije dio onoga što želi.	0%	0%	3,3%	20,5%	76,2%	4,73	0,515
20. Djeca uvijek moraju dobiti što žele.	61,9%	19%	15,2%	2,4%	1,4%	1,62	0,926
21. Bitno je obratiti pažnju na neverbalnu komunikaciju.	0,5%	0%	7,1%	29%	63,3%	4,55	0,671
22. Djeci koja odrastaju u jakim obiteljima bit će lakše stvoriti snažnu obitelj u budućnosti i suprotno.	1,9%	0,5%	18,1%	24,3%	55,2%	4,30	0,914
23. Briga o sebi važna je za podizanje snažne obitelji.	0%	0,5%	3,8%	21,9%	73,8%	4,69	0,566

24. Razina obrazovanja roditelja utječe na snagu cjelokupne obitelji.	31%	22,4%	29%	11,4%	6,2%	2,40	1,210
25. Težnja za boljom financijskom situacijom smanjuje kvalitetu života obitelji, zajedničku sreću i snagu međusobnih odnosa.	11,4%	16,7%	36,7%	21,9%	13,3%	3,09	1,172
26. Snažne obitelji su idealne obitelji.	10,5%	8,6%	29,5%	31,4%	20%	3,42	1,204
27. Snažna obitelj stalno je u procesu rasta i promjene.	1%	1%	10,5%	31,9%	55,7%	4,40	0,790

S tvrdnjom *Svakodnevni životni stresori i krize razvijaju i testiraju snagu obitelji.* u potpunosti se slaže većina ispitanika ovog istraživanja (55,7%), a uglavnom se slaže njih 32,4%. Postotak onih ispitanika koji se uopće ne slažu je 1%, dok se 1,9% ispitanika uglavnom ne slaže. Prema DeFrainu i Asay (2007) obiteljske snage često se razvijaju kao odgovor na izazove, a te iste snage testirane su svakodnevnim životnim stresorima, ali i značajnim krizama s kojima se svi prije ili kasnije suočavamo. Za razvoj snaga potrebno je vrijeme. U početku zajedničkog života parovi ponekad mogu naići na teškoće u međusobnoj prilagodbi, a prilagodba nije nimalo lagan zadatak. Ipak, mnogi parovi koji su u početku nestabilni na kraju stvore zdravu i sretnu obitelj. Zanimljivo je kako se s ovom mogućnošću slaže samo 7,1% ispitanika ovog istraživanja, dok se 8,1% njih uglavnom slaže. Najveći postotak čine oni ispitanici koji se niti slažu, niti se ne slažu (31,4%). Njih slijede ispitanici koji se uopće ne slažu (29,5%) te oni koji se uglavnom ne slažu (23,8%).

Najveći broj ispitanika (49,5%) u potpunosti se slaže s tvrdnjom *Snažne obitelji ne razmišljaju o svojim snagama, tako žive i funkcioniraju.*, a 27,6% ispitanika se uglavnom slaže s navedenom tvrdnjom. S istom tvrdnjom u potpunosti se ne slaže 2,9% ispitanika, dok se 5,7% uglavnom ne slaže. DeFrain i Asay (2007) navode kako snažne obitelji nemaju tendenciju puno razmišljati o svojim snagama, već jednostavno tako žive. Ipak, korisno je pažljivo ispitati snage obitelji i raspraviti o tome kako da ih članovi obitelji što bolje upotrijebe. S tim se u potpunosti slaže i 43,3% ispitanika ovog istraživanja, a 32,4% njih se uglavnom slaže. Postotak onih koji se uopće ne slažu s navedenim je 0,5%, dok je 3,3% onih ispitanika koji se uglavnom ne slažu.

S tvrdnjom *Jednoroditeljske, udomiteljske, nuklearne i proširene obitelji ne mogu biti jednako snažne kao i obitelji s dva biološka roditelja.* u potpunosti se slaže 8,6%, a uglavnom se slaže 4,3% ispitanika. Postotak onih koji se uopće ne slažu s navedenom tvrdnjom je 56,7%, a 15,2% ispitanika se uglavnom ne slaže. S druge strane, većina ispitanika (31,9%) slaže se s

tvrdnjom **Struktura obitelji utječe na njenu funkcionalnost.**, a 28,6% ispitanika uglavnom se slaže s istom tvrdnjom. Niti se slaže, niti se ne slaže s navedenom tvrdnjom 24,8% ispitanika, a 7,6% se uopće ne ili uglavnom ne slaže (7,1%). De Frain i Asay (2007) ukazuju na vrlo čestu pogrešku do koje dolazi kada se govori o obiteljskom funkcioniranju, a to je da se fokus stavlja na vanjsku strukturu ili tip obitelji, a ne na unutarnje obiteljsko funkcioniranje. Navode činjenicu da postoje snažne obitelji s jednim roditeljem, snažne obitelji s očuhom, snažne nuklearne obitelji, snažne proširene obitelji, snažne obitelji s homoseksualnim partnerstvima i brojne druge.

S tvrdnjom **Čvrsti brakovi središte su snažnih obitelji.** u potpunosti se slaže 44,8%, a uglavnom se slaže 26,2% ispitanika. S istom tvrdnjom uopće se ne slaže 9% ispitanika, dok se uglavnom ne slaže njih 3,3%. Prema DeFrain i Asay (2007) čvrsti brakovi jesu središte mnogih jakih obitelji. Oni navode kako je odnos između parova važan izvor snage u mnogim obiteljima s djecom. Smatraju kako roditelji trebaju pronaći načine za njegovanje međusobnih pozitivnih odnosa te je to za dobrobit cijele obitelji. S time se u potpunosti slaže i 79,5% ispitanika ovog istraživanja, a 14,8% se uglavnom slaže. Nitko od ispitanika nije naveo kako se uglavnom ne slaže s tom tvrdnjom, dok je samo 1% onih koji se uopće se ne slažu s navedenim. Također, većina njih (77,1%) se u potpunosti slaže s tvrdnjom **Odnos parova važan je izvor snage u obiteljima s djecom.**, a 14,8% se uglavnom slaže s istom tvrdnjom. Postotak onih koji se uglavnom ili u potpunosti ne slažu je isti (1%).

Ne postoji niti jedan ispitanik ovog istraživanja koji je za tvrdnju **Važno je dnevno provođenje zajedničkog vremena.** procijenio da se ne slaže ili da se uglavnom ne slaže, a samo 6,2% ispitanika su odabrali opciju *niti se slažem, niti se ne slažem*. Postotak ispitanika koji se u potpunosti slažu s navedenom tvrdnjom je 76,2%, a onih koji se uglavnom slažu 17,6%. Berc i Blažeka Kokorić (2012) proveli su istraživanje čiji su rezultati pokazali kako je obiteljsko zajedničko vrijeme vrlo značajan segment obiteljskog života. Uočena je i pozitivna korelacija s kohezijom obitelji te općim zadovoljstvom obiteljskim životom. Zabriskie i McCormick (2001) navode kako provođenjem zajedničkog vremena dolazi do izgradnje kvalitetnih obiteljskih odnosa, ali i do osobnog razvoja svakoga člana.

Za tvrdnju **Važno je djeci govoriti da ih volite i da ste ponosni na njih.** također niti jedan ispitanik nije procijenio da se ne slaže, a samo 1% s niti slaže, niti ne slaže. Visoki postotak ispitanika (93,8%) u potpunosti se slaže s navedenom tvrdnjom, dok se preostalih 5,2% uglavnom slaže. Prema Buljan Flander i Karlović (2004) roditelji kao zadaću imaju odgojiti ličnost koja je odgovorna, zrela i emocionalno stabilna. Za razvoj djeteta i za razvoj pozitivne

slike o sebi i samopouzdanja, vrlo je važno osigurati djetetu bezuvjetnu ljubav, podršku te prihvaćanje roditelja.

Prema Štalekar (2010) funkcionalnu obitelj obilježava jasna komunikacija, slobodno izražavanje emocija, rješavanje nesporazuma dogovorima i kompromisima uz otvorenost prema promjenama. Važnost pregovora i kompromisa prilikom problema prepoznali su i ispitanici ovog istraživanja te se s tvrdnjom ***Važno je znati pregovarati i ostvariti kompromis prilikom problema, tako da svatko dobije dio onoga što želi.*** u potpunosti slaže 76,2% ispitanika, a uglavnom se slaže 20,5% ispitanika. Nitko nije procijenio da se navedenom tvrdnjom ne slaže, a 3,3% ispitanika procijelnilo je da se niti slaže, niti ne slaže s navedenom tvrdnjom.

DeFrain i Asay (2007) navode kako jake obitelji imaju tendenciju da od njih proizlaze sjajna djeca te da će djeca koja odrastaju u snažnoj obitelji vjerojatno lakše stvoriti vlastitu jaku obitelj kao odrasla osoba. Ispitanici ovog istraživanja, također se u najvećoj mjeri (55,2%) slažu s ovim navodom, a 24,3% ispitanika uglavnom se slaže. Prisutni su i oni ispitanici koji se u potpunosti ne slažu s istom tvrdnjom (1,9%) te oni koji se uglavnom ne slažu (0,5%). DeFrain i Asay (2007) ipak ne isključuju mogućnost stvaranja snaže obitelji i za djecu koja su odrasla u nestabilnoj, slaboj obitelji, već smatraju da je sasvim moguće da i takva djeca osnuju snažnu obitelj.

Kod procjene slaganja s tvrdnjom ***Težnja za boljom financijskom situacijom smanjuje kvalitetu života obitelji, zajedničku sreću i snagu međusobnih odnosa.*** zanimljivo je da je najveći broj ispitanika (36,7%) odredilo da se niti slaže, niti ne slaže s navedenom tvrdnjom. S istom tvrdnjom u potpunosti se slaže 13,3% ispitanika, a 21,9% uglavnom se slaže. Postotak ispitanika koji se uopće ne slaže s navedenom tvrdnjom je 11,4%, dok je 16,7% ispitanika koji se uglavnom ne slaže. Povezano s ovom tvrdnjom, DeFrain i Asay (2007) smatraju kako je odnos između novca i snage obitelji slab. Oni navode kako jednom kada obitelj dođe do odgovarajućih financijskih resursa, njihova neumoljiva potraga za više vjerojatno neće povećati kvalitetu obiteljskog života, zajedničku sreću ili snagu njihovih međusobnih odnosa.

Procjena slaganja ispitanika s tvrdnjom ***Snažne obitelji su idealne obitelji.*** vrlo je šarolika. S navedenom tvrdnjom u potpunosti se slaže 20% ispitanika, dok se 31,4% njih uglavnom slaže. Niti slaže, niti se ne slaže s istom tvrdnjom 29,5% ispitanika. Postotak ispitanika koji se uopće ne slaže s navedenom tvrdnjom je 10,5%, a 8,6% ispitanika se uglavnom ne slaže. DeFrain i Asay (2007) navode kako su savršene obitelji baš poput ljudi, ne postoji savršena. Čak i u onim najsnažnijim obiteljima članovi mogu biti nesložni, željni sukoba

u kojima su spremni uživati. Ipak, u članovima snažnih obitelji i uz sukobe postoji potreba za nježnošću, toplinom i podrškom. DeFrain i Asay (2007) uspoređuju snažnu obitelj s umjetničkim djelom koje neprestano napreduje te je uvijek u procesu rasta i promjene. S tim se u potpunosti slaže i 55,7% ispitanika ovog istraživanja, a uglavnom se slaže 31,9% ispitanika. Prisutni su i oni ispitanici koji se uopće ne slažu s navedenim (1%) ili se uglavnom ne slažu (1%).

7.6. Otvoreno pitanje i komentari ispitanika u svezi poimanja snažnih obitelji

Posljednji dio upitnika za ovo istraživanje predviđen je da ispitanici, ukoliko imaju još nešto što bi dodali vezano uz snažne obitelji, dodaju svoj komentar, zaključak, prijedlog ili nešto slično. Mali broj ispitanika dao je svoj doprinos na ovom dijelu, samo njih 23 (10,9%). Svaki od odgovora ispitanika podjednako je važan, jer svaki od njih nosi određeni značaj za shvaćanje toga što je snažna obitelj, što čini obitelj snažnom te kako takve obitelji funkcioniraju. Komentari ispitanika koji su imali nešto za dodati na istraživanje, njih 23, prikazani su Tablici 9.

Tablica 9. Komentari sudionika na istraživanje

Komentari sudionika na istraživanje	
S9:	<i>Snažne obitelji nisu Bogom dane. Snažne obitelji se grade. Ponekad je to mukotrpan posao, ali nagrada je ogromna.</i>
S10:	<i>Snaga nije uvijek istog inteziteta. Ona varira. Ima svojih uspona i padova. Bitno je da je prisutna i da se uvijek radi na pojačanju.</i>
S30:	<i>Svaka sretna obitelj snažna je na svoj način.</i>
S32:	<i>Mislim da je najvažnije povjerenje, iskrenost i razumijevanje.</i>
S45:	<i>Snažne obitelji jednim dijelom formiraju izazovi, iskustvo i problemi, ali jednim dijelom i okolina i uvjeti života.</i>
S51:	<i>Odnosi se s godinama mijenjaju, potrebna je prilagodba, rast, razvoj, nema uputstva, treba učiti iz pogodaka i pogrešaka.</i>
S53:	<i>Ako se roditelji dobro osjećaju i ako su oni dobro, onda je i obitelj dobro. Moramo prvo raditi na sebi da bismo mogli drugima biti primjer.</i>
S60:	<i>Zajedništvom i zajedničkom snagom može se više.</i>
S68:	<i>Snažna obitelj se izgrađuje godinama uz puno ljubavi i truda.</i>
S79:	<i>Snaga obitelji je u njihovoj ljubavi.</i>
S84:	<i>Razumijevanje osobnosti svih članova je najvažnija.</i>
S98:	<i>Snažna obitelj lakše se nosi sa životnim problemima.</i>
S99:	<i>Važno je zajedničko provedeno vrijeme i puno razgovora.</i>
S104:	<i>Bitno je da se obitelj uz sve navedeno zabavlja, da je puno smijeha i raznovrsnih događaja prisutno. Jednom kada se dosada i navika uvuku u obitelj, tada obitelj gubi na snazi. Nikada ne uzimati obitelj i obiteljske odnose zdravo za gotovo.</i>
S114:	<i>Snažna obitelj je obitelj koja je izgrađena na ljubavi, koja nije sebična i ohola, nego otvorena drugome. Ljubav koja oprašta, koja je milosrdna, koja se daruje. Ona koja je obećana na ulasku u brak: „u dobru i zlu, zdravlju i bolesti, dok nas smrt ne rastavi.“ Treba dati vremena izgradnji takve ljubavi, jer ljubav se transformira, kroz životne okolnosti, ne odustati na prve poteškoće. Ako u njoj krene bilo kakvo nasilje, iako je bila ljubav na početku, pogotovo ako u obitelji uđe ovisnost bilo koje vrste, treba pokušati sve da se obitelj spasi. Međutim, ne spašava se uvijek, jer su mnogi odmakli</i>

	<i>predaleko u ovisnosti i ne žele je se riješiti, ne prepoznaju problem (a ima cijeli spektar ovisnosti). Ako netko ne želi spašavati obitelj, unatoč ponuđenoj ruci pomoći, oprosta i dovoljnom vremenskom periodu za promjene, obitelj se treba razdvojiti. Nasilje bilo kakve prirode nije dobro ni za koga. Ovisnosti su nasilje nad sobom i drugima. Nerijetko danas vidimo da se obitelj raspada, kada u život roditelja ulaze neke nove ljubavne priče. Možda iz odustajanja na prvim poteškoćama, a možda brak nije niti bio slopljen zbog ljubavi. U promatranju uspješnosti obitelji, ne treba se ništa generalizirati, jer ono što za jednu obitelj nije poteškoća, za drugu je (primjerice razdvojenost članova obitelji zbog posla). Savršeno jaka obitelj ne postoji, jer ne postoji savršen čovjek. U svakoj postoje krizne situacije, usponi i padovi, uglavnom rast kroz okolnosti. Čak i kada se ljudi razdvoje (rastava braka), obitelj može ostati funkcionalna.</i>
S125:	<i>Djeca iz manje snažnih obitelji isto mogu postati dobri roditelji.</i>
S129:	<i>Moguće je da djeca koja odrastaju u jakim obiteljima steknu nejasnu ili pogrešnu sliku o tome kako funkcioniraju ili ne funkcioniraju druge obitelji pa pri osnivanju vlastite obitelji imaju idealizirana očekivanja od partnera računajući kako se osobine obitelji u kojima su odrasli podrazumijevaju. Djeca koja su navikla na otvoren i iskren odnos te ravnopravnu komunikaciju u obitelji mogu se naći u problemu kada zasnuju obitelj s partnerom koji je odrastao u manipulativnoj obitelji gdje su odnosi bili neravnopravni, neiskreni ili natjecateljski.</i>
S134:	<i>Snaga obitelji je u ljubavi koju članovi dijele međusobno. Možemo se posvađati, ali uvijek se volimo i brinemo jedni o drugima.</i>
S144:	<i>Zajedništvo u dostizanju ciljeva.</i>
S145:	<i>Snažna obitelj uvijek pronade put kako da riješi probleme na koje nailazi.</i>
S147:	<i>Snažna obitelj nije obitelj bez problema nego ona koja probleme sagleda, rješava i uči iz njih.</i>
S167:	<i>Mišljenja sam da i tradicionalne i moderne obitelji mogu biti ili postati snažne obitelji. Ključni pojam je u zajedništvu, toleranciji i svakodnevnom radu, trudu i rastu.</i>
S173:	<i>Snažne obitelji mogu si ponekad dozvoliti da izgledaju slabo. Razlika između slabih i snažnih obitelji je u učenju, rastu i prilagodbi.</i>

Svaki od komentara predstavlja po dio od svega do sad navedenog o snažnim obiteljima. Gledajući ove komentare u cjelini zapravo imamo sažeti pregled svega najznačajnijeg o snažnim obiteljima. Svojim komentarima ispitanici su saželi poimanje snažne obitelji, njenih karakteristika i načine funkcioniranja. Iako se još uvijek više pažnje pridaje disfunkcionalnim obiteljima i obiteljskim rizicima, pregled literature pokazao je kako postoji značajan korpus teorije i istraživanja o temi snažnih obitelji. Isto tako, ispitanici su pokazali kako su donekle upoznati s načinima funkcioniranja snažnih obitelji. Ipak, poticanje daljnjeg razvoja metoda i konstrukata koji se koriste za proučavanje snažnih i uspješnih obitelji, mogla bi kao rezultat imati razvoj zrele literature. To bi bilo od velike koristi u razumijevanju onoga što čini da obitelji dobro funkcioniraju i kako pomoći većem broju obitelji da ojačaju. U današnje vrijeme, kada sve veći broj obitelji popušta pred životnim izazovima, to bi bilo od velike koristi.

8. Zaključak

Kod suvremenih obitelji zapažamo mnogo promjena, kako u njihovom funkcioniranju među članovima, tako i u odnosu na užu i širu okolinu. Suvremeni, ubrzani način života, novi sustavi vrijednosti te različiti pritisci i izazovi s kojima se gotovo svakodnevno susrećemo sve više dovode do narušavanja obiteljskih odnosa. Stoga, od iznimne je važnosti raditi na jačanju obitelji. Potrebno je isticati obiteljske snage, navesti pojedinca da promišlja o svom doprinosu obitelji, ali i utjecaju na druge članove obitelji. Elementi obiteljske snage koji su istražene ovim istraživanjem predstavljaju samo dio cjelokupne konstrukcije obiteljske snage.

Ovim istraživanjem ispitivala su se mišljenja ispitanika o snazi njihovih obitelji, mišljenja o prisutnosti u njihovim obiteljima karakteristika koje posjeduju snažne obitelji, mišljenja o mogućim utjecajima na slabije obiteljsko funkcioniranje, mišljenja o načinima suočavanja s problemima unutar obitelji te o obitelji i obiteljskom funkcioniranju općenito. Od 210 sudionika, većina (91,4%) svoju obitelj procjenjuje kao snažnu obitelj, a vrlo mali je broj (3,3%) onih koji smatraju da njihova obitelj nije snažna. U skladu s time, ispitanici uglavnom procjenjuju kako njihova obitelj posjeduje različite karakteristike koje su obilježja snažnih obitelji (npr. emocionalna i fizička briga (82,4%), međusobni prijateljski odnosi (77,6%), međusobna podrška i poticanje (80%), uzajamno povjerenje i poštovanje (75,7%), iskrenost, pouzdanost i vjernost (75,7%)), a ističu i važnost ljubavi (N=123, 63,4%). Smatraju da se znaju nositi s teškoćama i problemima (54,8% u potpunosti; 33,8% uglavnom), a da to ne utječe negativno na obiteljsko funkcioniranje (28,6% u potpunosti; 43,8% uglavnom). Ispitanici procjenjuju kako loša komunikacija u obitelji može imati negativan utjecaj na obiteljsko funkcioniranje (61,4% u potpunosti; 20,5% uglavnom), a smatraju i da je komunikacija u njihovim obiteljima vrlo dobra (71,4%). Dobru i otvorenu komunikaciju ispitanici (N=27; 66,7%) vide i kao jedno od najboljih rješenja za suočavanje s problemima. Uspješnim komunikacijskim procesima u obitelji stvaraju se preduvjeti za otpornost obitelji putem razmjene jasnih poruka, otvoreno izražavanje emocija te uzajamnu podršku u rješavanju problema.

Iako je broj ispitanika koji svoju obitelj procjenjuje snažnom mnogo veći (91,4%), prisutni su i oni koji smatraju da njihova obitelj nije snažna (3,3%) i time se odbacuje prva hipoteza. Nasilje u obitelji (87,6%), ovisnosti nekog člana (74,3%), neodgovornost jednih prema drugima (61,4%) i loša obiteljska komunikacija (61,4%) faktori su za koje ispitanici u najvećoj mjeri procjenjuju da utječu na slabije obiteljsko funkcioniranje. S obzirom da većina ispitanika vidi svoju obitelj kao snažnu obitelj, očekivano je da će onda i velik broj procijeniti kako se

unutar njihove obitelji imaju snage nositi s raznim teškoćama (54,8% u potpunosti; 33,8% uglavnom) te da prilikom problema ne očajavaju već se usmjeravaju na njihovo rješavanje (51% u potpunosti; 35,7% uglavnom). Ispitanici uglavnom navode kako se u kriznim situacijama drže skupa te si pružaju pomoć i podršku (83,8%), a mogu se osloniti i na pomoć prijatelja i rodbine (51% u potpunosti; 29% uglavnom). Također, većina procjenjuje kako problemi s kojima se njihova obitelj suočava nemaju negativan utjecaj na njihovo funkcioniranje (28,6% u potpunosti; 43,8% uglavnom), nego upravo suprotno, pomažu im da jačaju (56,7% u potpunosti; 30,5% uglavnom) te se time odbacuje treća hipoteza. Ispitanici uglavnom smatraju kako parovi koji su nestabilni, s vremenom ne mogu postati stabilni (29,5% slaže se u potpunosti; 23,8% uglavnom se slaže), što nije točno, ali time se odbacuje četvrta istraživačka hipoteza. To je jedan od razloga zašto su bitna istraživanja o snažnim obiteljima. Važno je da se upravo takve, nestabilne parove ohrabri na trud, rast, i razvoj svoje obitelji, a s istraživanjima o snažnim obiteljima može im se ukazati i na načine osnaživanja. Ispitanici smatraju kako je bitno promišljati i raspravljati o snazi obitelji i njenom korištenju (43,3% u potpunosti; 32,4% uglavnom) te se time potvrđuje druga hipoteza. Ipak, velik broj smatra (49,5%) i da snažne obitelji ne razmišljaju o svojim snagama, već jednostavno tako žive. Odnos parova većina ispitanika (77,1%) procjenjuje kao važan izvor snage u obiteljima s djecom, a za čvrste brakove smatraju da su središte snažnih obitelji (44,9% u potpunosti; 26,2% uglavnom). Ispitanici (79,5%) smatraju kako roditelji trebaju pronaći načine da njeguju pozitivan međusobni odnos za dobrobit cijele obitelji. Što se tiče povezanosti strukture obitelji i njene funkcionalnosti, ispitanici (31,9% u potpunosti; 28,6% uglavnom) smatraju kako struktura utječe na njenu funkcionalnost, a s druge strane većina (56,7%) se ne slaže s tvrdnjom da jednoroditeljske, udomiteljske, nuklearne i proširene obitelji ne mogu biti jednako snažne kao i obitelji s dva biološka roditelja. Prema mišljenjima ispitanika (31% u potpunosti; 22,4% uglavnom), razina obrazovanja roditelja ne utječe na snagu obitelji, a smanjuje li težnja za boljom financijskom situacijom kvalitetu života u obitelji nisu mogli procijeniti (36,7% ne može procijeniti). Poprilično raznovrsne procjene bile su i za tvrdnju da su snažne obitelji idealne obitelji, no ipak se većina ispitanika uglavnom slaže (20% u potpunosti; 31,4% uglavnom).

Ni jedna obitelj nije savršena i ni jedna obitelj nije bez problema. Istraživanja snažnih obitelji nemaju za rezultat samo bolje razumijevanje kvaliteta snažnih obitelji, već se mogu pružiti saznanja brojnim obiteljima kako da uspješno žive u vlastitoj obitelji. Obitelji su naše najintimnije društveno okruženje. Oni su mjesta gdje započinjemo vitalne procese socijalizacije naše djece učeći ih kako preživjeti i napredovati u svijetu. Život u obitelji može nam donijeti

veliku radost ili nesnošljivu bol, ovisno o tome koliko se dobro odvijaju obiteljski odnosi. Zdrav brak i obitelj mogu biti vrijedan resurs koji nam pomaže da izdržimo teškoće koje život neizbježno donosi. S druge strane, nezdravi ili nefunkcionalni odnosi mogu stvoriti ozbiljne probleme koji mogu trajati iz jedne generacije u drugu. Istraživači bi u budućnosti trebali povećati interes za istraživanje snažnih obitelji, kako bi se što jasnije identificiralo što je potrebno za uspjeh jedne obitelji. Identificiranje snaga obitelji može postati temeljem za unapređivanjem obitelji i obiteljskog života, jer nikada nije kasno početi graditi zdrave obiteljske veze. Obitelji još uvijek igraju ključnu ulogu u određivanju dobrobiti djece i u zadovoljavanju najdubljih potreba odraslih za smislom i solidarnošću. Vrlo je važno usredotočiti se na načine kako da obitelji uspiju, umjesto da se fokus drži na razlozima zašto ne uspijevaju.

Popis tablica

Tablica 1. Karakteristike snažnih obitelji prema DeFrain i Asay (2007)

Tablica 2. Neki od odgovora na pitanje *Što je za Vas snažna obitelj?*.

Tablica 3. Najznačajnije karakteristike snažnih obitelji prema ispitanicima

Tablica 4. Prisutnost karakteristika u obiteljima ispitanika

Tablica 5. Mišljenja o utjecaju na slabije obiteljsko funkcioniranje

Tablica 6. *Kako biste Vi opisali obitelj koju biste nazvali nestabilnom, slabom ili rizičnom?*

Tablica 7. Mišljenja o obiteljskim načinima suočavanja s problemima

Tablica 8. Mišljenja o obitelji i obiteljskom funkcioniranju

Tablica 9. Komentari sudionika na istraživanje

Popis grafikona

Grafikon 1. Prikaz ispitanika prema spolu

Grafikon 2. Razina obrazovanja ispitanika

Grafikon 3. Status zaposlenosti ispitanika

Grafikon 4. Bračni status ispitanika

Grafikon 5. Ispitanici prema broju djece

Grafikon 6. Uzrast djece ispitanika

Grafikon 7. Odgovori na pitanje *Smatrate li svoju obitelj snažnom?*

Literatura

1. Ajduković, M. (2001). Ekološki multidimenzionalni pristup sagledavanju činitelja rizika i zaštite u razvoju poremećaja u ponašanju djece i mladeži. U Bašić, J., Janković, J. (ur.): Rizični i zaštitni čimbenici u razvoju poremećaja u ponašanju djece i mladeži i zaštita djece s poremećajima u ponašanju, Zagreb, 47-63.
2. Ajduković, M., Rajter, M., Rezo, I. (2019). Obiteljski odnosi i roditeljstvo u obiteljima različitog prihoda: kako je život u visokom riziku od siromaštva povezan s funkcioniranjem obitelji adolescenata?. *Revija za socijalnu politiku*, 26(1), 69-94.
3. Aračić, P. (2015). Djeca iz rastavljenih brakova i obitelji: njihova opterećenja i njihovi brakovi i obitelji. *Crkva u svijetu: Crkva u svijetu*, 50(2), 237-251.
4. Arshat, Z. (2013). Adolescents and Parental Perception of Family Strength: Relation to Malay Adolescent Emotional and Behavioural Adjustment. *International Journal of Humanities and Social Science*, 3(18).
5. Bauehler, C., Gerared, J.M. (2002). Marital Conflict, Ineffective Parenting and Children's and Adolescent's maladjustment. *Journal of Marriage and Family*, 64, 78-92.
6. Beavers, W.R. (1977). *Psychotherapy and growth: A family systems perspective*. New York: Brunner/Mazel.
7. Becvar, D.S. (2013). *Handbook of Family Resilience*. Springer Science and Business Media, New York
8. Benko, A. (2017). Razlika u percepciji čimbenika obiteljske otpornosti između učenica i učenika (Doctoral dissertation, University of Zagreb. Faculty of Education and Rehabilitation Sciences.).
9. Berc, G. (2012). Obiteljska otpornost - teorijsko utemeljenje i primjena koncepta u socijalnom radu. *Ljetopis Socijalnog Rada/Annual of Social Work*, 19(1).
10. Berc, G., Blažeka Kokorić, S. (2012). Slobodno vrijeme obitelji kao čimbenik obiteljske kohezivnosti i zadovoljstva obiteljskim životom. *Kriminologija & socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju*, 20(2), 15-27.
11. Brigman, K.M.L., Schons, J., Stinnett, N. (1986) Strength of families in a society under stress: a study of families in Iraq. *Family Perspective*, 20, 61-73.
12. Brtvić, D. (2010): Obitelj i stres. *Medicina fluminensis*, 46 (3), 267-272
13. Buljan Flander, G., Karlović, A. (2004). *Odgajam li dobro svoje dijete*. Zagreb: Marko M. usluge d.o.o

14. Casas, C.C., Stinnett, N., Williams, R.C., DeFrain, J., Lee, P.A. (1984) Identifying family strengths in Latin American families. *Family Perspective*, 18, 11-17.
15. DeFrain, J. (1999). Strong families. *Family Matters*, 53, 6-13.
16. DeFrain, J., Asay, S.M. (2007). Strong families around the world: An introduction to the family strengths perspective. *Marriage & Family Review*, 41(1-2), 1-10.
17. DeFrain, J., Brand, G., Friesen, J., Swanson, D. (2008). Creating Strong Families. *Why families are important*. University of Nebraska-Lincoln. Lincoln, Nebraska, United States.
18. DeFrain, J., DeFrain, N., Lepard, J. (1994). Family strengths and challenges in the South Pacific: An exploratory study in Fiji. *International journal of sociology of the family*, 25-47.
19. Doležal, D. (2006). Otpornost i prevencija poremećaja u ponašanju. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 42 (1), 87 -102
20. Epstein, N.B., Baldwin, L.M., Bishop, D.S. (2013). Family Assessment Device (FAD) 1983.
21. Ferić, M. (2002): Obitelj kao čimbenik rizika i zaštite za razvoj poremećaja u ponašanju djece i mladih. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 38 (1), 13-24
22. Ferić, M. (2008). Rizični i zaštitni čimbenici u obiteljskom okruženju: razlike u procjeni mladih i njihovih roditelja. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 44(1), 15-26.
23. Ferić, M., Maurović, I., Žižak, A. (2016). Izazovi istraživanja otpornosti obitelji. *Kriminologija & socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju*, 24(1), 3-25.
24. Ferić, M., Maurović, I., Žižak, A. (2016). Metrijska obilježja instrumenta za mjerenje komponente otpornosti obitelji: Upitnik za procjenu otpornosti obitelji (FRAS). *Kriminologija & Socijalna Integracija*, 24(1), 26.
25. Hawley, D.R. (2013): The Ramifications for Clinical Practice of a Focus on Family Resilience. U: Bevcar, D.S. (ur). *Handbook of Family Resilience*. Springer. 31–49.
26. Henry, C.S., Sheffield Morris, A., Harrist, A.W. (2015). Family resilience: Moving into the third wave. *Family Relations*, 64(1), 22-43.
27. Houge, A., Liddle, H.A., Johnson-Leckrone, J. (2002): Family-based Prevention Counseling for High-Risk Young Adolescents: Immediate Outcomes. *Journal of Community Psychology*, 30, 1, 1-22.

28. Huver, R.M., Otten, R., De Vries, H., & Engels, R.C. (2010). Personality and parenting style in parents of adolescents. *Journal of Adolescence*, 33(3), 395-402.
29. Janković, J. (2004.): Pristupanje obitelji - sustavni pristup, Alineja, Zagreb.
30. Jurčević-Lozančić, A. (2016). Socijalne kompetencije u ranome djetinjstvu. Zagreb: Učiteljski fakultet.
31. Juul, J. (1995.): Razgovori s obiteljima; perspektive i procesi, Aliena, Zagreb.
32. Keresteš, G. (2002.): Dječje agresivno i prosocijalno ponašanje u kontekstu rata, Jastrebarsko, Naklada Slap.
33. Klarin, M. (2006). Razvoj djece u socijalnom kontekstu – roditelji, vršnjaci, učitelji kontekst razvoja djeteta. Jastrebarsko: Naklada Slap.
34. Krysan, M., Moore, K.A., Zill, N. (1990). *Identifying successful families: An overview of constructs and selected measures*. Child Trends.
35. Leutar, I., Leutar, Z. (2017). Duhovnost kao resurs snage i otpornosti obitelji u rizičnim okolnostima. *Nova prisutnost*, 15(1), 65-88.
36. Lewis, Jerry M., John G. Looney. 1983. The long struggle: Well-functioning working class black families. New York: Brunner/Mazel.
37. Ljubetić, M. (2007). Biti kompetentan roditelj. Zagreb: Mali profesor.
38. Maleš, D. i Kušević B. (2011). Nova paradigma obiteljskog odgoja. D. Maleš (ur.) Nove paradigme ranoga odgoja, (pp. 41-66). Zagreb: Filozofski fakultet sveučilišta u Zagrebu, Zavod za Pedagogiju.
39. Maurović, I., Liebenberg, L., Ferić, M. (2020). A review of family resilience: Understanding the concept and operationalization challenges to inform research and practice. *Child Care in Practice*, 26(4), 337-357.
40. Meadows, S.O., Beckett, M.K., Bowling, K., Golinelli, D., Fisher, M.P., Martin, L.T., Meredith, L.S., Osilia, K.C. (2015): Family Resilience in the Military: Definitions, Models, and Policies. Dostupno na: https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR470.html Pristupljeno: 11. studenog 2021.
41. Merkaš, M. (2012). Uloga obitelji u razvoju socijalne kompetencije adolescenta, Zagreb, Filozofski fakultet, dostupno na: https://bib.irb.hr/datoteka/610824.doktorat_09012013_final_MarinaMerkas.pdf, Pristupljeno 03.09.2022.
42. Miroslavljević, A., Jeđud Borić, I., Koller-Trbović, N. (2016): Intervju s obitelji u kvalitativnom istraživanju. *Kriminologija i socijalna integracija*, 24 (1), 145-178.

43. Moore, K. A., Chalk, R., Scarpa, J., Vandivere, S. (2002). Family strengths: Often overlooked, but real.
44. Nenadić Bilan, D. (2014). Roditelji i djeca u igri. *Školski vjesnik: časopis za pedagoški teorijsku i praksu*, 63(1-2), 107-117.
45. Olson, D.H. (2000). Circumplex model of marital and family systems. *Journal of family therapy*, 22(2), 144-167.
46. Orthner, D.K., Jones-Sanpei, H., Williamson, S.A. (2003). Obiteljska snaga i prihodi u kućanstvima s djecom. *Časopis za obiteljski socijalni rad*, 7(2), 5-23.
47. Otto, H.A. (1962) What is a strong family? *Marriage and Family Living*, 10, 77-80.
48. Pinjuh, K. (2015). Obiteljska komunikacija. *Kultura komuniciranja*, 4(4), 36-50.
49. Rosić, V., Zloković, J. (2002). Prilozi obiteljskoj pedagogiji. Rijeka: Grafrade.
50. Schumm, Walter R. 1985. Beyond relationship characteristics of strong families: Constructing a model of family strengths. *Family Perspective* 19(1): 1-9.
51. Simon, J.B., Murphy, J.J., Smith, S.M. (2005). Understanding and fostering family resilience. *The Family Journal*, 13(4), 427-436.
52. Stevanović, M. (2000). Obiteljska pedagogija. Varaždinske Toplice: Tonimir.
53. Stinnett, N., DeFrain, J.D. (1986). *Secrets of strong families*. Berkley Publishing Group.
54. Strujić Vladović, A. (2014). Dragocjeno dobro braka i obitelji. Drugi nacionalni susret hrvatskih katoličkih obitelji. *Služba Božja: liturgijsko-pastoralna revija*, 54(3-4), 372-383.
55. Svetozarević, S.M. (2012). Novi pristupi u otkrivanju psiholoških faktora rizika življenja u alkoholičarskim porodicama, dostupno na: <https://fedorabg.bg.ac.rs/fedora/get/o:6790/bdef:Content/get>, pristupljeno 03. 09. 2022.
56. Štalekar, V. (2010). Dinamika obitelji i prvi teorijski koncepti. *Medicina Fluminensis: Medicina Fluminensis*, 46(3), 242-246.
57. Thomas, R.M. (2001.): Recent theories of human development, London, Sage Publications, Inc.
58. Trivette, C.M., Dunst, C.J., Deal, A.G., Wilson-Hamer, A., Propst, S. (1990) Assessing family strengths and family functioning style. *Topics in Early Childhood Special Education*, 10, 16- 35.
59. Ungar, M. (2013): Family Resilience and At-Risk Youth. U: Bevcar, D.S. (ur). *Handbook of Family Resilience*. Springer. 137–153

60. Vuković, D. (2014). Put prema sretnoj obitelji. *Diacovensia: teološki prilozi*, 22(3), 283-286.
61. Walsh, F. (1996). The concept of family resilience: Crisis and challenge. *Family process*, 35(3), 261-281.
62. Walsh, F. (2006): Strengthening Family Resilience. The Guilford Press, New York
63. Zabriskie, R.B., McCormick, B.P. (2001): The influences of family leisure patterns on perceptions of family functioning. *Family Relations: Interdisciplinary Journal of Applied Family Studies*. 50 (3). 66-74.
64. Zloković, J. (2012). Obiteljska kohezija i pozitivna komunikacija u funkciji osnaživanja suvremene obitelji-Prinos istraživanju pedagoških aspekata odnosa u obitelji. *Školski vjesnik: časopis za pedagošku teoriju i praksu*, 61(3.), 265-288.
65. Zloković, J., Belaić, Z. G., Čekolj, N. (2020). Family life satisfaction–Perception of the youth and their parents. *Studies in Humanities and Social Sciences*, 29.
66. Zloković, J., Lukajić, A. (2016). Osnaživanje obitelji kroz poticanje pozitivnih odnosa i obiteljske kohezije. *Zbornik Odsjeka za pedagogiju*, 25, 7-22.
67. Žulić, K. (2016). Razlika u percepciji obiteljske otpornosti kod djece i roditelja. Diplomski rad. Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet: Sveučilište u Zagrebu.

Popis priloga

Prilog 1. Anketni upitnik za istraživanje *Snažne obitelji i obiteljska snaga*

Istraživanje „Snažne obitelji i obiteljska snaga“

Poštovani roditelji,

studentica sam 2. godine diplomskog studija pedagogije i hrvatskoga jezika i književnosti na Filozofskom fakultetu u Rijeci. Na Odsjeku pedagogije za potrebe diplomskog rada provodim istraživanje na temu *Snažne obitelji i obiteljska snaga*. Rad proizlazi iz teme znanstvenog projekta prof. dr. sc. Jasminke Zloković *Osnaživanje obitelji za razvoj pozitivnih odnosa i obiteljskog zajedništva*, kojeg podupire Sveučilište u Rijeci. Cilj ovog upitnika jest prikupiti neka razmišljanja roditelja o definiranju i viđenju snažnih obitelji te njihovih karakteristika. Molim Vas da izdvojite malo vremena kako biste odgovorili na pitanja u ovom upitniku te mi pomogli u provedbi istraživanja. Upitnik je u potpunosti anonimn te Vas molim da na pitanja iskreno odgovarate. Bez Vaše pomoći ne bih bila u mogućnosti dovršiti diplomski rad.

Zahvaljujem na suradnji!

Iris Hrkać

1. Navedite Vaš spol (zaokružite): M Ž
2. Molim Vas da navedete Vašu životnu dob: _____
3. Vaša razina obrazovanja (zaokružite odgovor koji se odnosi na Vas):
 - a) Završena osnovna škola
 - b) Završena srednja škola
 - c) Završena viša škola
 - d) Završena visoka škola
 - e) Magisterij, specijalizacija ili doktorat
4. S obzirom na status zaposlenosti zaokružite odgovor koji se odnosi na Vas:
 - a) Stalno zaposleni
 - b) Nezaposleni
 - c) Povremeno zaposleni (sezonski)
 - d) Ostalo: _____
5. Vaš bračni status je (zaokružite odgovor koji se odnosi na Vas):
 - a) U braku
 - b) Razvedeni
 - c) Izvanbračna veza
 - d) U životnom partnerstvu
 - e) Slobodni
6. Navedite razinu obrazovanja osobe s kojom ste u bračnom, izvanbračnom ili partnerskom odnosu:
 - a) Završena osnovna škola
 - b) Završena srednja škola
 - c) Završena viša škola
 - d) Završena visoka škola

e) Magisterij, specijalizacija ili doktorat

7. Status zaposlenosti osobe s kojom ste u bračnom, izvanbračnom ili partnerskom odnosu je:

- a) Stalno zaposleni
- b) Nezaposleni
- c) Povremeno zaposleni (sezonski)
- d) Ostalo: _____

8. Koliko djece imate?

- a) Jedno
- b) Dvoje
- c) Troje i više

9. Molim Vas da navedete njihov uzrast. (Ako imate više od jednog djeteta, odaberite odgovor za svako dijete.)

- a) Predškolsko razdoblje
- b) 1. – 4. razred osnovne škole
- c) 5. – 8. razred osnovne škole
- d) Srednjoškolsko razdoblje
- e) Starije od 18 godina

10. Što je za Vas snažna obitelj? Kako biste ju opisali/definirali?

11. Smatrate li svoju obitelj snažnom? DA NE NE ZNAM

12. Koje najznačajnije karakteristike posjeduje Vaša obitelj, a smatrate da čine Vašu obitelj snažnom. Ako ste na prethodno pitanje odgovorili negativno, što ju to čini „slabom“, „osjetljivom“. Molim Vas da navedete minimalno 5 karakteristika.

13. Molim Vas procijenite u kojoj su mjeri navedene karakteristike prisutne u Vašoj obitelji tako da zaokružite onaj broj koji se najviše odnosi na neku od karakteristika:

1 uopće nije prisutno *2 uglavnom nije prisutno* *3 niti je prisutno niti nije prisutno*
4 uglavnom je prisutno *5 u potpunosti je prisutno*

1. Međusobna zahvalnost i privrženost	1	2	3	4	5
2. Briga jednih o drugima	1	2	3	4	5

3. Međusobni prijateljski odnosi	1	2	3	4	5
4. Poštivanje individualnosti svakog člana obitelji	1	2	3	4	5
5. Međusobna podrška i poticanje	1	2	3	4	5
6. Humorističnost u međusobnim odnosima	1	2	3	4	5
7. Uzajamno povjerenje i poštovanje	1	2	3	4	5
8. Iskrenost, pouzdanost i vjernost	1	2	3	4	5
9. Uzajamno dijeljenje (mišljenja, problema, emocija, materijalnog...)	1	2	3	4	5
10. Međusobno davanje komplimenata	1	2	3	4	5
11. Razgovor o životima i planovima pojedinih članova obitelji	1	2	3	4	5
12. Dijeljenje svih osjećaja	1	2	3	4	5
13. Empatičnost prema obitelji	1	2	3	4	5
14. Izbjegavanje optužbi i osjećaja krivice	1	2	3	4	5
15. Nalaženje kompromisa u stresnim i problemnim situacijama	1	2	3	4	5
16. Prihvatanje i uvažavanje međusobnih razlika u mišljenjima i stavovima	1	2	3	4	5
17. Uživanje u međusobnom društvu i često provođenje zajedničkog vremena (zajednički objedi, proslave, izleti, slobodni dani..)	1	2	3	4	5
18. Neke druge karakteristike. Koje? _____ _____	1	2	3	4	5

14. Molim Vas da procijenite u kojoj mjeri navedeno može utjecati na slabije obiteljsko funkcioniranje (Vaše ili neke druge obitelji):

1 uopće ne utječe

2 uglavnom ne utječe

3 niti utječe niti ne utječe

4 uglavnom utječe

5 u potpunosti utječe

1. Siromaštvo ili nezaposlenost u obitelji	1	2	3	4	5
2. Gubitak posla	1	2	3	4	5
3. Promjene uloga unutar obitelji	1	2	3	4	5
4. Konflikti u obitelji	1	2	3	4	5
5. Rastava braka roditelja	1	2	3	4	5
6. Loša obiteljska komunikacija	1	2	3	4	5
7. Nesuglasje oko posljedica nepridržavanja obiteljskih pravila	1	2	3	4	5
8. Loše socijalne vještine	1	2	3	4	5
9. Intelektualne poteškoće člana obitelji	1	2	3	4	5
10. Izloženost stresu	1	2	3	4	5
11. Emocionalna nestabilnost roditelja	1	2	3	4	5
12. Nesuglasje oko odgoja djece	1	2	3	4	5
13. Neempatičnost člana obitelji	1	2	3	4	5
14. Ovisnosti nekog od članova obitelji (alkohol, droga, kocka i dr.)	1	2	3	4	5

15. Egocentričnost člana obitelji	1	2	3	4	5
16. Neodgovornost članova obitelji jednih prema drugima	1	2	3	4	5
17. Neodgovornost prema samome sebi	1	2	3	4	5
18. Nasilje u obitelji	1	2	3	4	5
19. Bolest nekog od člana obitelji	1	2	3	4	5
20. Smrt člana obitelji	1	2	3	4	5
21. Nešto drugo. Što?	1	2	3	4	5

15. Kako biste Vi opisali obitelj koju biste nazvali nestabilnom, slabom ili rizičnom?

16. Molim Vas da procijenite u kojoj se mjeri slažete sa sljedećim tvrdnjama u situacijama kada se Vi ili članovi Vaše obitelji suočavate s nekim problemom:

1 uopće se ne slažem

2 uglavnom se ne slažem

3 niti se slažem niti se ne slažem

4 uglavnom se slažem

5 u potpunosti se slažem

1. Kod kuće se svaki član obitelji može „ispuhati“, a da se ostali ne uznemire.	1	2	3	4	5
2. U našoj obitelji vjerujemo da imamo snage nositi se s teškoćama.	1	2	3	4	5
3. Prilikom problema ne očajavamo, već se usmjeravamo na njihovo rješavanje.	1	2	3	4	5
4. Ako jedan član obitelji ima problem, ostali se trude da mu pomognu.	1	2	3	4	5
5. U kriznim situacijama pružamo pomoć i podršku jedni drugima.	1	2	3	4	5
6. U slučaju nevolje, znamo da od rodbine ili prijatelja možemo tražiti pomoć.	1	2	3	4	5
7. Problemi i teškoće s kojima se suočavamo ne utječu negativno na naše međusobne odnose.	1	2	3	4	5
8. Problemi i teškoće s kojima se suočavamo povezuju nas i osnažuju kao obitelj.	1	2	3	4	5
9. U kriznim i stresnim situacijama naša je obitelj sklona destruktivnosti te se nerijetko pojavi neki oblik agresivnosti i nasilja.	1	2	3	4	5
10. Nešto drugo. Što?	1	2	3	4	5

17. Molim Vas da procijenite u kojoj mjeri se slažete sa sljedećim tvrdnjama tako da zaokružite broj za svaku tvrdnju:

1 uopće se ne slažem

2 uglavnom se ne slažem

3 niti se slažem niti se ne slažem

4 uglavnom se slažem

5 u potpunosti se slažem

1. Sve obitelji su snažne.	1	2	3	4	5
2. Sve obitelji imaju potencijalne izazove na koje mogu učinkovito odgovoriti.	1	2	3	4	5
3. Svakodnevni životni stresori i krize razvijaju i testiraju snagu obitelji.	1	2	3	4	5
4. Nestabilni parovi niti s vremenom ne mogu stvoriti snažnu i sretnu obitelj.	1	2	3	4	5
5. Snažne obitelji ne razmišljaju o svojim snagama, tako žive i funkcioniraju.	1	2	3	4	5
6. Ako se traže samo problemi u obitelji, vidjet će se samo problemi.	1	2	3	4	5
7. Ako se traži snaga u obitelji, naći će se snaga.	1	2	3	4	5
8. Potrebno je pažljivo ispitati snage obitelji i raspravljati o tome kako ih članovi obitelji koriste.	1	2	3	4	5
9. Struktura obitelji utječe na njenu funkcionalnost.	1	2	3	4	5
10. Jednoroditeljske, udomiteljske, nuklearne i proširene obitelji ne mogu biti jednako snažne kao i obitelji s dva biološka roditelja.	1	2	3	4	5
11. Čvrsti brakovi središte su snažnih obitelji.	1	2	3	4	5
12. Odnos parova važan je izvor snage u obiteljima s djecom.	1	2	3	4	5
13. Roditelji trebaju pronaći načine da njeguju pozitivan međusobni odnos za dobrobit cijele obitelji.	1	2	3	4	5
14. Važno je dnevno provođenje zajedničkog vremena.	1	2	3	4	5
15. Snažne obitelji posjeduju toplinu i brigu, dobru komunikaciju i snažne veze s drugima izvan obitelji.	1	2	3	4	5
16. Potrebno je poticati članove obitelji na izražavanje svojih osjećaja.	1	2	3	4	5
17. U snažnim obiteljima djeca se osjećaju sigurno.	1	2	3	4	5
18. Važno je djeci govoriti da ih volite i da ste ponosni na njih.	1	2	3	4	5
19. Važno je znati kako pregovarati i ostvariti kompromis prilikom problema, tako da svatko dobije dio onoga što želi.	1	2	3	4	5
20. Djeca uvijek moraju dobiti što žele.	1	2	3	4	5

21. Bitno je obratiti pažnju na neverbalnu komunikaciju.	1	2	3	4	5
22. Djeci koja odrastaju u jakim obiteljima bit će lakše stvoriti snažnu obitelj u budućnosti i suprotno.	1	2	3	4	5
23. Briga o sebi važna je za podizanje snažne obitelji.	1	2	3	4	5
24. Razina obrazovanja roditelja utječe na snagu cjelokupne obitelji.	1	2	3	4	5
25. Težnja za boljom financijskom situacijom smanjuje kvalitetu života obitelji, zajedničku sreću i snagu međusobnih odnosa.	1	2	3	4	5
26. Snažne obitelji su idealne obitelji.	1	2	3	4	5
27. Snažna obitelj stalno je u procesu rasta i promjene.	1	2	3	4	5
28. Nešto drugo. Što? _____ _____	1	2	3	4	5

18. Ukoliko postoji nešto u svezi još nekih obilježja snažnih obitelji što biste željeli istaknuti, molim Vas da ukratko navedete.
